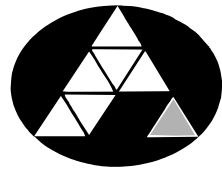

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Muotoilun koulutusohjelma

Katja Rissanen

KIRSIKODIN TUOTTEIDEN TUOTEKEHITYS MUOTOILUN
NÄKÖKULMASTA

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2012

POHJOIS-KARJALAN
AMMATIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2012
Muotoilun koulutusohjelma

Sirkkalantie 12 A
80100 JOENSUU
p. (013) 260 6906

Tekijä
Katja Rissanen

Nimeke
Kirsikodin tuotteiden tuotekehitys muotoilun näkökulmasta

Toimeksiantaja
Hymy-hanke

Tiivistelmä

Opinnäytetyön aiheena on lieksalaisen kehitysvammaisten taiteilijayhteisön Kirsikodin tuotteiden tuotekehitys muotoilun näkökulmasta. Tavoitteena työssä oli muokata Kirsikodin käsinmaalattuja kankaita teolliseen tuotantoon soveltuviksi.

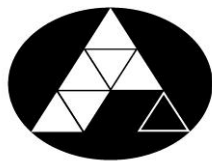
Opinnäytetyössä tutustutaan suomalaisiin kehitysvammaisten taiteilijayhteisöihin, outsider-taiteeseen sekä kehitysvammaisten asemaan osana yhteiskuntaa. Työssä selvitetään myös tuotekehityksen vaiheet muotoilun näkökulmasta sekä perehdytään tekstiilisuunnittelun osa-alueisiin. Työssä käytettiin lähdemateriaalina pääosin kirjallisuutta ja julkaisuja. Siinä myös haastateltiin kahta kehitysvammaisten taiteilijayhteisön johtajaa sähköpostitse.

Työn toiminnallisena lopputuloksena valmistuu kaksi valmista raporttia teolliseen kankaanpainoon. Kankaat menevät tuotantoon kesän 2012 aikana. Opinnäytetyössä pohdittiin myös Kirsikodin tuotteiden jatkokehitysmahdollisuuksia ja mahdollisia tuoteperheitä.

Kieli
suomi

Sivuja 54
Liitteet 5
Liitesivumäärä 16

Asiasanat
Outsider-taide, Kirsikoti, tuotekehitys, tekstiilisuunnittelu

NORTH KARELIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
June 2012
Degree Programme in Design
Sirkkalantie 12 C
FIN 80100 JOENSUU
FINLAND
Tel. 358-13-260 6911

Author
Katja Rissanen

Title
Product development of Kirsikoti products

Commissioned by
Hymy-hanke

Abstract

The topic of this thesis was the development of Kirsikoti products from designer's point of view. Kirsikoti is a communal residence for disabled artists. The aim of the work was to modify Kirsikoti's hand-painted fabrics to be suitable for industrial production.

The thesis introduces Finnish artist communities for the disabled, outsider-art and disabled people's position in the society. The thesis also concentrates on the phases of product development from the perspective of design and presents aspects of textile design. Mainly literature and publications were used as a basis for the theoretical part of the thesis. For the practical part, two managers of artist communities for disabled were interviewed by e-mail.

The main result of the practical part of this thesis includes two reports for industrial production. The production of fabrics will start during summer 2012. This study also reflected upon the opportunities of Kirsikoti products for further development and potential product families.

Language
Finnish

Pages 54
Appendices 5
Pages of Appendices 16

Keywords

Outsider-art, Kirsikoti, product development, textile designing

SISÄLTÖ

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto.....	5
2	Lähtökohdat.....	6
2.1	Viitekehys	6
2.2	Toiminta-asetelma	8
3	Kirsikoti	9
3.1	Kirsikodin toiminta.....	9
3.2	Kirsikodin tuotteet	10
3.3	Muu Kirsikodin kaltainen toiminta Suomessa.....	11
4	Kehitysvammaisuus yhteiskunnassa	12
4.1	Näkyväksi tuleminen	12
4.2	Tuen tarve ja yhteiskunnan vaatimukset.....	14
4.3	Vahvuuksien tunnistaminen.....	17
4.4	Taidetta ilman etuliitteitä.....	18
4.5	Haastattelut.....	23
5	Tuotekehitys	24
5.1	Tuotekehitys muotoilun näkökulmasta.....	24
5.2	Brändi	28
5.3	Tuotteen merkityksellisyys ja siitä syntyvä mielihyvä	30
5.4	Tuotteen ekologisuus ja elinkaariajattelu.....	32
6	Suunnitteluprosessi.....	34
6.1	Valmistaja, valmistusmenetelmä ja materiaalit	34
6.2	Suunnittelun eteneminen	35
6.3	Sommittelu	38
6.4	Kuosin väriyty.....	40
6.5	Jatkokehitysmahdollisuudet.....	45
7	Pohdinta	50
	Lähteet	53

Liitteet

Liite 1 Haastattelujen kysymykset

Liite 2 Mahdolliset jatkokehitykseen menevät kankaat

Liite 3 Luonnokset

Liite 4 Valmiit tuotokset

Liite 5 Esityskuvat

1 Johdanto

Kaikilla ihmisillä on tarve toteuttaa itseään, ilmaista omia ajatuksiaan ja tunteitaan, myös kehitysvammaisilla. Taide on yksi keino, joka tarjoaa mahdollisuuden itseilmaisuuksiin ja vahvistaa sosiaalista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Se tyydyttää yksilön henkisiä tarpeita tarjoamalla esteettistä mielihyvää tehden tätä kautta elämästä mielekkäämpää. Taiteellinen työskentely auttaa löytämään ihmisen voimavaroja tukien toiminnallisuutta ja osallistuvuutta. Taide kuuluu kaikille.

Opinnäytetyön aiheena on lieksalaisen kehitysvammaisten taiteilijayhteisön Kirsikodin tuotteiden tuotekehitys muotoilun näkökulmasta. Otan opinnäytetyössä selvää, millainen tuotekehitysprosessi on kokonaisuudessaan, ja kehitän Kirsikodin tuotteiden rakennetta teolliseen tuotantoon soveltuviksi. Työn tarkoituksena on saada teollisesti valmistettavia metrikankaita jo olemassa olevien uniikkikankaiden pohjalta ja pohtia, millaisia jatkokehitysmahdollisuuksia Kirsikodin tuotteilla tulevaisuudessa mahdollisesti on.

Tavoitteenani on perehtyä kehitysvammaisten tekemään taiteeseen sekä heidän asemaansa yhteiskunnassa ennen ja nyt. Tutustun myös tuotekehitysprosessiin ja sen vaatimuksiin sekä brändin rakentamiseen. Opinnäytetyön toiminnalliseen osioon kuului kuvion työstäminen painovalmiiksi. Lisäksi perehdyn kankaan teollisen tuotannon eri vaiheisiin. Suunnittelutyössä selvitin kankaiden tuotannon toteutuksen, valmistajan ja kustannukset. Pohdin myös Kirsikodin tulevaisuuden jatkokehitysmahdollisuuksia ja tein viitteellisiä ehdotuksia mahdollisista tuoteperheistä. Opinnäytetyön tavoitteena on laajentaa kirjoittajansa ammattitaitoa ja luoda pohjaa tulevaisuuden työelämään.

2 Lähtökohdat

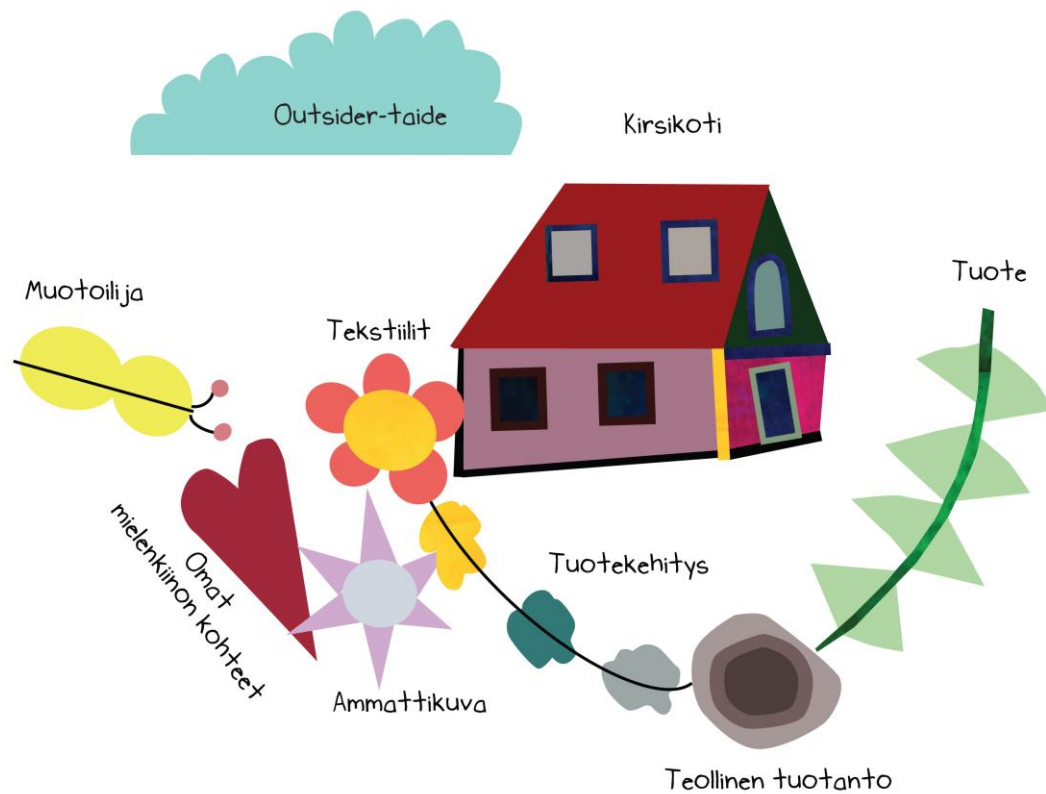
2.1 Viitekehys

Kehitysvammaisten tekemä taide on viime vuosina saanut osakseen paljon huomiota. *Outsider*- termiä on käytetty vuodesta 1972 saakka kuvaamaan visuaalista taidetta, joka syntyy korkeataiteen ulkopuolisista lähtökohdista, valtakulttuurin ulkopuolelta. Tämä tarkoittaa sitä, että *Outsider*-taiteen laajaan kirjoon kuuluu esimerkiksi itseoppineiden visionäärien, mielisairaiden tai kehitysvammaisten tekemää taidetta. Nämä taiteilijat eivät yleensä tunne toisiaan tai luokittele itseään. Heidän tapansa tehdä taidetta eivät perustu suunnitelmallisuuteen, vaan sen koetaan olevan usein pidättelemätöntä. (Rhodes 2004, 7.)

Vaikuttaisi siltä, että *Outsider*-taide olisi vasta muotoutumassa omaksi taiteenmuodokseen ja minusta tuntuu tärkeältä olla osana tätä kehityskulkua. Opinnäytetyössä saadun tiedon valossa Kirsikoti näyttäisi olevan ensimmäinen suomalainen kehitysvammaisten taiteilijayhteisö, joka vie tuotteitaan teolliseen tuotantoon saakka. Siksi tämä opinnäytetyö on ajankohtainen.

Kehitysvammaisen taiteilijan ei ole mahdollista toimia taidemaailmassa vammansa vuoksi itsenäisesti. Hän ei voi järjestää näyttelyitä tai hoitaa tekemänsä taiteen myyntiin liittyviä asioita. Tällaisten tarpeiden vuoksi ovat saaneet alkunsa kehitysvammaisten taiteilijayhteisöt, jotka pyrkivät tukemaan kehitysvammaisten taiteeseen liittyviä mahdollisuuksia sekä tekemään sitä tunnetummaksi. Taidekeskukset kuten Kirsikoti ja niissä tehty taide tarjoavat kehitysvammaiselle tätä kautta myös terveyttä ja hyvinvointia. (Isomäki 2006, 8-9.)

Opinnäytetyön visuaalisessa viitekehyksessä (kuva1) esittelen koko prosessin, jossa kulkee kaksi teemaa rinnakkain. Toisaalla on Kirsikoti ja sen tekstiilien teolliseen tuotantoon saattaminen. Toisena teemana ovat pyrkimykseni eheämpään ammatinkuvaan muotoilijana. Kaiken tämän taustalla on ilmiö, *Outsider*-taide. Projekti on saanut alkunsa Kirsikodin tarpeista sekä omista mielenkiinnon kohteistani. Viitekehys on opinnäytetyön punainen lanka.

Kuva 1. Visuaalinen viitekehys.

Yhteyteni Kirsikotiin syntyy teksteleistä, jotka on tarkoitus muokata teollisesti valmistettaviksi metrikankaiksi. Minun päämääränäni on tutustua tuotekehitykseen ja tekstiilisuunnittelun osa-alueisiin laajentaen näin ammattiosaamistani. Tuotekehityksessä otin huomioon uniikkituotteiden omintakeisuuden, hyvälaatuiset materiaalit, käyttäjälähtöisyyden ja kustannustehokkuuden. Kuoseja suunniteltaessa pyrin jättämään esille taiteilijan näkemyksen parhaalla mahdollisella tavalla.

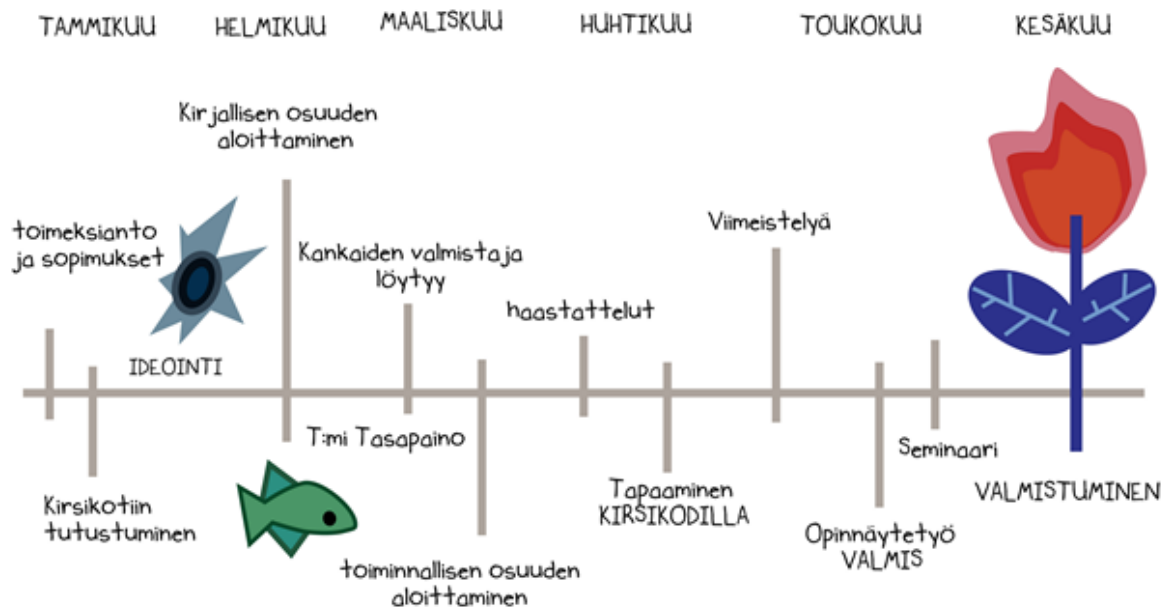
Pääpaino opinnäytetyössä on tuotteella tai tuotteilla, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa toimeksiantajan eli Kirsikodin, tuotekehityksen ja muotoilijan kanssa. Tuote yhdistää nämä toimijat toisiinsa. Opinnäytetyöprosessin aikana tuotteella käsitetään uniikkikankaiden pohjalta teollisesti tuotetut metrikankaat sekä ehdotelma Kirsikodin tulevaisuuden mahdollisuuksista tuotteiden osalta.

Tutkimustulokset ja konkreettinen tuotos ovat mahdollisia soveltaa mahdollisiin samankaltaisiin tapauksiin. Opinnäytetyö tarjoaa myös Kirsikodille uusia näkökulmia ja ideoi-

ta tulevaisuuden varalle. He tekevät lopputulosten perusteella päätökset siitä kuinka käyttävät saatuja tuloksia toiminnassaan hyväkseen.

2.2 Toiminta-asetelma

Toiminta-asetelman esittelen myös visuaalisesti viitekehyksen tapaan (kuva 2). Sain toimeksiannon tammikuussa 2012, jonka jälkeen kävin tutustumassa Kirsikotiin. Aineistoa ja materiaalia keräsin kirjallisuudesta ja julkaisuista. Lisäksi haastattelin taidekeskus Kettukin ja Kaarisillan toiminnanjohtajia sähköpostitse. Tutustuin useisiin tekstiilien valmistajiin ja alan ammattilaisiin, joilta pyysin asiantuntijan mielipidettä kankaiden teollisesta tuottamisesta sekä hinta-arviot. Hinta-arvion ja mielipiteiden perusteella teimme yhdessä Kirsikodin kanssa tarjouspyynnön yritykselle, joka tulee tuottamaan metrikankaat.

Kuva 2. Visuaalinen toiminta-asetelma.

Tein muistiinpanoja järjestelmällisesti työpäiväkirjaan opinnäytetyön eri vaiheissa ja kirjasin ajatuksiani ylös. Nämä muistiinpanot olivat tukena analysoitaessa prosessia kokonaisuudessaan sen loppupuoliskolla. Opinnäytetyön aikana olimme Kirsikodin

kanssa jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja he kommentoivat tekemistäni. Omaa toimintaani reflektoin myös ohjaavilta opettajilta saadun palautteen kautta.

3 Kirsikoti

3.1 Kirsikodin toiminta

Raija Mikkonen toteutti pitkäaikaisen unelmansa vuonna 1993. Tuolloin vihittiin käyttöön Kirsikoti kehitysvammaisten taiteilijayhteisö Lieksan Saarivaarassa. Kirsikodissa asuu tällä hetkellä Mikkosen lisäksi kahdeksan taiteilijaa. Siellä työskentelee kolme vakituista ohjaajaa ja opettajina toimivat taidealan ammattilaiset jaksoittain.

Kirsikodin toiminta-ajatuksena on antaa asukkailleen mahdollisuus itsensä kehittämiseen kulttuurin eri aloilla. Kirsikoti tarjoaa asukkailleen turvallisen ympäristön, jossa opitaan elämänhallintaa ja vastuunottamista itsestä ja muista ympärillä olevista ihmisistä. Siellä tuetaan asukkaan henkistä kasvua sekä liittymistä yhteisöön ja yhteiskuntaan tasavertaisena jäsenenä. Siellä kehitetään ja ylläpidetään asumis-, harrastus- sekä koulutusmahdollisuuksia tarjoavaa toimintaa yksilölliset tarpeet huomioonottaen.

Kirsikodin asukkaiden elämä on turvallista, heillä on mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihinsa ja pitää yllä sosiaalisia suhteita. Mielekäs tekeminen ja itsensä tärkeäksi kokeminen ovat olennainen osa Kirsikodin periaatteita. Siellä kehitysvammaiset saavat tilaisuuden tutustua taiteen keinoin omaan itseensä, ajatuksiinsa ja vahvuuksiinsa. Tällainen toiminta tukee ihmisen taitojen kehittymistä ja osallistumista ryhmätoimintaan.

Kirsikodin toiminta perustuu työpajoihin, joihin kuuluu tuotekehitystä, tilaustöiden valmistamista sekä tuotteiden myyntiä. Taide-elämään tutustuminen on laajaa ja asukkaille tarjotaan kurssimuotoista koulutusta, jossa he voivat opiskella uusia menetelmiä vierailevien taideopettajien tai talon ohjaajien opastuksella. Työpajatoiminta on suunniteltu jokaiselle asukkaalle yksilöllisesti ja kursseille on mahdollisuus osallistua myös talon ulkopuolelta.

Kirsikoti on julkaissut runsaasti kirjallisuutta ja ollut aktiivisesti mukana näyttelytoiminnassa. Taidetta on ollut esillä useissa eri taidemuseoissa niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Näyttelyistä merkittävimpana pidetään Kiasman vuonna 2002 järjestettyä *Hännätön kissa* -näyttelyä.

Kirsikoti taiteilijoinen on tehnyt useita inspiroitumismatkoja Toscanaan, jossa päivät ovat täyttyneet monipuolisesti taiteen tekemisellä. Kuvataiteen lisäksi Kirsikoti käyttää toiminnassaan musiikkia ja teatteria. He ilmaisevat itseään draaman, esittämisen ja musiikin kautta sekä käyvät säännöllisesti katsomassa teatteriesityksiä tai elokuvia. Kirsikoti tuottaa tämän kaiken lisäksi myös dokumenttielokuvia.

3.2 Kirsikodin tuotteet

Kirsikodissa on maalattu kankaita jo noin 15 vuoden ajan. Heidän tuotteisiinsa kuuluu taideteosten ja kirjallisuuden lisäksi taideteollisia tuotteita, kuten käsin maalattuja kankaita, tarjottimia, laukkuja, asusteita vaatteita sekä sisustus- ja lahjatavaroita (Kuva 3). Inspiroivia tuotteita valmistetaan myyntiin ja erilaisiin käyttökohteisiin asiakkaiden tilauksesta, ja niillä rahoitetaan osittain Kirsikodin toimintaa. Suosituimmiksi tuotteiksi ovat vuosien varrella nousseet kankaat, vahakankaat ja tarjottimet. Kirsikodissa tehtyjä taideteoksia voi löytää myös useista yksityiskokoelmista.

Kuva 3. Kirsikodin tuotteita (Kuva: Raija Mikkonen).

Tuotteissa huomionarvoista ovat niiden vallaton värimaailma ja vahva kuviosommittelu, joista voi havaita tekijänsä kädenjäljen. Kirsikodin tuotteiden tavaramerkiksi voidaan katsoa värien ja muotojen kirjo sekä persoonallisuus ja ainutkertaisuus. Tuotteilla on hyvä hinta-laatu -suhde ja niissä on huomioitu eri käyttäjäryhmät - ne sopivat kenelle tahansa.

Kirsikoti on halukas viemään tuotteitaan tuotantoon saakka, uniikeista kankaista metri-kankaiksi, sillä kankaiden kysyntä on kasvanut vuosien varrella jatkuvasti eikä niiden maalaamiseen käsin jää riittävästi aikaa. He haluavat keskittyä kankaiden maalaamisen sijaan uusien tuotteiden valmistukseen ja ompeluun. Kirsikodin tuotteista on kiinnostuttu myös kansainvälisesti, minkä vuoksi kankaita ja muita tuotteita halutaan myydä tulevaisuudessa internetissä Kirsikodin kotisivuilla. Tällä tavoin saadaan myös kohotettua taiteilijoiden statusta ja saadaan ihmiset kiinnostumaan enemmän heidän tuotteistaan.

3.3 Muu Kirsikodin kaltainen toiminta Suomessa

Kirsikoti on ainutlaatuinen ympäristö, sillä se on samalla taidekeskuksen lisäksi myös vakituinen asuinympäristö, koti, kehitysvammaisille taiteilijoille. Kirsikodin kaltaista toimintaa on kuitenkin Suomessa jo jonkin verran erilaisissa taidekeskuksissa, karkeasti arvioituna niitä on noin kolmekymmentä kappaletta. Taidekeskuksille on yhteistä, että niissä tuetaan kehitysvammaisten yhteiskunnallista sopeutumista taiteen ja kulttuurin eri keinoin. Niiden tarkoituksena on myös viestiä siitä, että kehitysvammaiset voivat tehdä taidetta siinä missä muutkin. Tähän ajatukseen sopeutuminen vie aikaa, jonka vuoksi erillisiä taidekeskuksia tarvitaan. Taiteen avulla kehitysvammaisten ihmisten on mahdollista toimia tasavertaisena yhteiskunnan jäsenenä, minkä vuoksi on tärkeää että heille tarjotaan kulttuurin alueella myös koulutusmahdollisuuksia.

Taidekeskukset sijaitsevat ympäri Suomea, niihin lukeutuvat esimerkiksi Hemptankaari, Kaarisilta, Karjalohjan toimintakeskus, Kemin työväenopisto, Kehitysvammatuki 77 Kemi ry, Lieksan taidetoimintakeskus, Lyhty ry, Omapolku ry, Riilahden toimintakeskus, Taidekeskus Kettuki, Taidepesula, Taidemyrsky - studiotoiminta, Taideverstas

Wärjäämö ja Turun suomenkielinen työväenopisto. Toiminnallaan keskuksset pyrkivät kohottamaan kehitysvammaisten tekemän taiteen arvostusta ja tekemään siitä tunnettumpaa. (Isomäki 2011, 13 – 60.)

Taidekeskusten tehtäviin kuuluu ylläpitää näyttelytoimintaa ja auttaa kehitysvammaisia osallistumaan niihin. Ne auttavat kehitysvammaisia taiteilijoita työllistymään ja edistävät uusien työpaikkojen syntymistä. Keskuksien tarkoituksena on tarjota asiantuntija-apua taideharrastuksen kehittämiseksi toiminta- ja työkeskuksissa. Taidekeskukset tarjoavat kehitysvammaisille ja muille erityistä tukea tarvitseville henkilöille mahdollisuuden kehittyä ammattimaiseen työskentelyyn taiteen saralla, tarjoten laadukkaita koulutusmahdollisuuksia, kursseja ja leirejä. Keskuksset tekevät myös yhteistyötä eri ulkomaalaisten kehitysvammaisten taidejärjestöjen kanssa, toimivat tietopankkeina sekä yhteyseliminä kaikkien alalla olevien toimijoiden kesken. (Sainio 2006, 50.)

Koulutusmahdollisuudet ovat lisääntyneet paljon ja niitä tarjoavat erilaiset ammattiopistot, kuten Bovallius-ammattiopisto, Kaarisilta ja Satakunnan käsi – ja taideteollisuusoppilaitos. Nämä opinahjot on perustettu 2000-luvulla, joten ne ovat olleet toiminnassa vasta suhteellisen vähän aikaa. Opinnoissa korostuu käytännönlähtöisyys ja opiskelijan omat kyvyt. Koulutuksessa tähdätään kehittämään visuaalisen ilmaisun valmiuksia, esteettisen ympäristön havainnointia, veiston ja grafiikan menetelmien käyttöä sekä kulttuurialan yhteistyötä. Opistot harjaannuttavat opiskelijaa kokonaisvaltaisesti, kuten tarjoamalla tilaisuuden mahdollisimman itsenäiseen elämään yhteiskunnassa. (Isomäki 2011, 65 – 72.)

4 Kehitysvammaisuus yhteiskunnassa

4.1 Näkyväksi tuleminen

Vuosikymmeniä sitten kehitysvammaiset ihmiset eristettiin omiin yhteisöihinsä, koska sitä pidettiin tuolloin heille itselleen parhaimpana ratkaisuna. Ajatukset ovat kuitenkin muuttuneet niistä ajoista radikaalisti ja on alettu käsittää, että kehitysvammaisilla on

samat perustarpeet kuin muillakin ja halu elää kuten kuka tahansa. Heistä on tullut yhä näkyvämpi osa yhteiskuntaa ja he ovat muuttumassa aktiivisiksi toimijoiksi sekä tasa-vertaisiksi kansalaisiksi, joilla on samat oikeudet valtaväestöllä.

Kehitysvammaisille tarkoitettujen palvelujen kehitys on ollut aina verrannollinen maan taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Muutokset ovat kulkeneet sosiaalihuollon yleisten suuntaviivojen mukaisesti. Suomen sisäisillä tekijöillä on ollut vaikutuksensa muutokseen, mutta myös kansainvälisillä vaikutteilla on merkityksensä. Varsinkin muut Pohjoismaat ovat olleet suunnannäyttäjinä kehitysvammahuollon ominaispiirteiden muodostumisessa. (Saloviita 1992, 24–25.)

Laitoshoidon kehittymistä pidetään kehitysvammaisten hoidon historian suurena käänteenä. 1900-luvun alkupuoliskolla perustettiin ensimmäiset laitokset, jotka olivat ainoastaan kehitysvammaisten hoitoon tarkoitettuja yksiköitä, tärkeimmät näistä olivat Vaaliala ja Rinnekoti. Niiden perustajina olivat normaalisti uskonnolliset yhteisöt, joiden valta-asema kehitysvammaishuollossa väistyi lopullisesti vasta 1960-luvulla. Heti toisen maailmansodan loputtua valtio tuli mukaan suunnittelemaan entistä kattavampaa ja keskitettyä keskuslaitosjärjestelmää kehitysvammaisille, sillä nopeutunut teollistuminen ja muutto maalta kaupunkiin vaikeuttivat kehitysvammaisten ihmisten kotihoitoa. Laitoshoidon katsottiin olevan olennaisessa osassa puhuttaessa kehitysvammaisen ihmisen hoidosta ja kasvatuksen tarpeisiin vastaamisesta. (Saloviita 1992, 25, 27, 35.)

Laitoshoidon kehittymisen rinnalle voidaan lisätä vielä tänäkin päivänä tapahtuva merkittävä muutos, kehitysvammaisten henkilöiden yhteisöintegraation toteuttaminen, joka sai alkunsa 1970-luvulla yhteiskunnan modernisoiduttua. Tuolloin tapahtui muutoksia yleisessä ilmapiirissä, jolloin poikkeavien henkilöiden eristämistä ei koettu tarpeelliseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että kehitysvammaiset oltiin valmiita hyväksymään yhä laajemmin yhteiskunnan jäseniksi. 1980-luvulle tultaessa laituskritiikki nousi valloilleen ja laitoksia alettiin moittia epänormaaleiksi elinympäristöiksi. Tämän vuoksi kehitysvammalaitosten paikkamääriä alettiin supistaa ja laitoshoidtoa alettiin korvata yhteisöön integroiduilla asumismuodoilla. (Saloviita 1992, 31 – 32.)

Sosiaalisen vammaistutkimuksen juuret ulottuvat 1960- ja 1970-luvuille, jolloin kehitysvammaiset ihmiset alkoivat aktivoitua poliittisesti. He olivat uupuneita lääkäreiden ja

muiden asiantuntijoiden ylivaltaan, jonka vuoksi he alkoivat vaatia oikeutta määrätä itse omasta elämästään. He vaativat itsenäisyyttä ja autonomiaa, jotka laitokset olivat heiltä riistäneet. Tähän asti vammaisuutta ja siihen liittyviä ongelmia oli hoidettu lääketieteellisen ajatusmalliin nojautuen, jättäen huomioimatta sosiaaliset tekijät, jotka hankaloittivat kehitysvammaisten ihmisten elämää. Kehitysvammaisten elämänlaatua pyrittiin parantamaan poistamalla arkkitehtuurisia ja ympäristöllisiä esteitä sekä muuttamaan ihmisten negatiivisia asenteita. (Vehmas 2005, 109.)

Nykyään rakennetussa ympäristössä pyritään nimenomaan vähentämään laitosasumista ja suunnitellaan asuntoja, joissa vammaiset pystyvät asumaan muiden ihmisten joukossa. Kehitysvamma palveluita on pyritty kehittämään tarkoituksenmukaisemmaksi, alan työvoimaa on pyritty lisäämään ja asiantuntemusta on parannettu uudistamalla alan koulutussisältöjä. Kaikki tämä yhdessä kansalaisten oman aktiivisuuden ja järjestötason toiminnan kautta pyrkii parantamaan vammaisten ihmisten osallisuutta yhteiskunnassa. Kehitysvammaisten sosiaalinen osallisuus koostuu omaehtoisesta toiminnasta ja itsemääräämisoikeudesta, joiden on tutkittu parantavan heidän elämänlaatuaan. Taiteiden harrastaminen ja muu taiteellinen luomistyö, viihteen kuluttaminen, luonnosta nauttiminen ja ryhmässä toimiminen tuottavat hyvänolon tunteita. Tunne sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta muodostuu sellaisista mielekkäistä elementeistä ja toiminnasta, joita muutkin ihmiset harrastavat ja tekevät. (Eriksson 2008, 176.)

4.2 Tuen tarve ja yhteiskunnan vaatimukset

Kehitysvammaisuuden määrittelyssä on menneinä vuosina käytetty älykkyystestejä, jotka antavat aivan liian kapean kuvan ihmisen kyvyistä. Kehitysvammaisen suoriutumista arkipäiväisessä elämässä hankaloittavat oleellisesti vaikeudet oppimisessa ja ymmärtämisessä, jonka vuoksi kehitysvammaisuutta on alettu havainnoimaan ihmisen toimintakyvyn mukaan. On huomioitava, että kehitysvammaisuuden kokemus syntyy monista osatekijöistä, joihin kuuluvat yksilölliset ominaisuudet, subjektiiviset tulkinnat, kokemukset sekä sosiaalisen ympäristön monimutkaiset vuorovaikutussuhteet. Tällöin vammaisuuden määrittelyssä on otettava huomioon kunkin ihmiselämän erityiset tekijät,

jotka antavat viime kädessä muodon elämälle. (Vehmas 2005, 173.) Monia kehitysvammaisuuden määritelmiä yhdistää se, että ne ovat korostaneet kehitysvammaisten erikoislaatuisuutta. Tosiasiassa kehitysvammaisilla ihmisillä on niin psykologisesti, sosiaalisesti kuin lääketieteellisestikin enemmän yhtäläisyyksiä kuin eroavuuksia muiden ihmisten kanssa. (Heikkilä 1995, 4.)

Nykyaikana Suomessa vallitsee oikeudenmukaisuusajattelu, joka kytkeytyy *hyvinvointi-liberalismin* periaatteille. Tällaisessa ajattelutavassa korostetaan vastavuoroisuutta, tasa-arvoa ja reiluuutta. Ajatellaan, että kaikissa ihmisissä on jotain yhteistä, jonka perusteella heillä on oikeus tulla kohdelluiksi samanarvoisina. Yhteiskunta pyrkii takaamaan kaikille samat toimintavaihtoehdot ja mahdollisuudet, sekä osuuden yhteiskunnan aineellisista resursseista. *Hyvinvointiliberalismi* korostaa yksilöiden yhtäläisiä mahdollisuuksia omien päämääriensä ja arvojensa valitsemiseen sekä niiden saavuttamiseen. Käytännössä tämä käy ilmi siten, että materiaaliset ja muut yhteiskunnalliset resurssit jaetaan oikeudenmukaisesti yksilöiden tarpeiden ja intressien mukaisesti. (Vehmas 2005, 193.)

Kaikilla kehitysvammaisilla on kykyjä ja vahvuuksia, joita täytyy pyrkiä tukemaan ja vahvistamaan olemassa olevien resurssien mukaisesti. Tuen avulla he pystyvät elämään täysipainoista ja hyvää elämää. Kun tukea ja palveluita tarjotaan sopivassa suhteessa ilman että niitä on liikaa, kehitysvammaisen pystyy harjoittamaan omia taitojaan ja tulemaan toimeen elinympäristössään. Yleensä oikein suunnatut tukitoimet johtavatkin henkilön toimintakyvyn paranemiseen. Liiallinen puolesta tekeminen ei edistä ihmisen omatoimisuutta, vaan pikemminkin loukkaa itsemääräämisoikeutta, jossa avainasemassa on kehitysvammaisen sosiaalinen ympäristö. Tuen tarve vaihtelee eri elämänvaiheissa, joten palvelujen tarjoajan on seurattava ja arvioitava tuen tarvetta ja sen määrää. Määrittelyssä pyritään korostamaan henkilön omia voimavaroja ja vahvuuksia. (Heikkilä 1995, 5 – 6.)

*”Pitäkää minua ennen muuta ihmisenä,
joka tuntee ja osaa
rakastaa ja iloita.
Ja tietäkää, että olen ohjattava,
rohkaistava lapsi.
Hymyilkää, sanokaa hei –
sekin jo riittää.”
Rita Dransginis*

Kaikilla kehitysvammaisilla on asuinpaikasta riippumatta oikeus peruskouluun, lukuun ottamatta vaikeimmin vammaisia, joille tarjotaan kuitenkin opetusta sosiaalipalvelujen alaisena. Tällaisissakin palveluissa toimivat koulutetut erityisopettajat. Myös kotihoidon ohjaus on Suomessa kattavaa. Erilaisten palveluiden seurauksena kehitysvammaiset ihmiset ovat saaneet elämäänsä lisääntyvästi erilaista materiaalista hyvinvointia. (Heikkilä 1995, 6.) Kehitysvammaiset ihmiset pystyvät oppimaan uutta ja kehittämään lahjojiaan oppimisvaikeuksista huolimatta. Tämä vaatii sen, että ohjaaja on suhtautunut opetukseen ammattitaitoisesti ja arvostavasti. Kehitysvammaiset ihmiset tarvitsevat ammattitaitoista opetusta tai ohjausta myös niin taiteen ja kulttuurin, kuin muidenkin elämäntilojen osalla.

Yhteiskunta ja sen vaatimustaso sanelevat kuka on kehitysvammaisen ihminen. Vallitseva yhteisö määrittelee kognitiivisen monimutkaisuuden ja pätevyyden vaatimukset sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä ammatillisissa tehtävissä. Tällaiset vaatimukset ovat usein liikaa kehitysvammaisille, sillä muiden tuki jokapäiväisissä toiminnoissa on heille välttämättömyys. Suomessa kehitysvammaiseksi määritelty ihminen ei välttämättä ole sitä jossakin muussa kulttuurissa, joten kehitysvammaisuus on vahvasti kulttuurisidonnaista. Voidaankin sanoa, että yhteiskunta on se taho, joka *vammauttaa* ihmisen, sillä se ei ota huomioon valtaväestöstä poikkeavien ihmisten erityistarpeita. Yhteiskunnalliset järjestelyt perustuvat arvoille, odotuksille ja oletuksille ruumiillisista ja henkisistä kyvyistä, joita ihmisillä tulisi olla kyetäkseen toimimaan ympäristössään. Kehitysvammaisten huono sosiaalinen asema on yhteiskunnan sanelemaa ja sitä on pyritty kitkemään pois laeilla. (Vehmas 2005, 104,110.)

Me kaikki koemme että yhteiskunnan asettamat haasteet ja omat kyvyt ovat välillä ristiriidassa. Yhteiskunta, joka korostaa suorittamista saa arjen tuntumaan haasteelliselta kehitysvammaisesta ihmisestä, mutta lieneekö se helppoa kenellekään? Ihmisiltä vaaditaan sosiaalisia taitoja, kognitiivista älykkyyttä, sopeutumista erilaisiin tilanteisiin ja luovaa kykyä nähdä asioita eri näkökulmista. Nämä vaatimukset voivat olla kenelle tahansa liikaa. Kaikki hyötyisivät siitä, että ympäristö muuttuisi aikaista suopeammaksi, helpommin hallittavaksi ja toiminnoiltaan yksinkertaisemmaksi kokonaisuudeksi.

Työttömyys on ollut ongelma kehitysvammaisten ihmisten keskuudessa jo kauan. Mikäli töitä on löytynyt, ne ovat olleet huonosti palkattuja tai hanttihommia. Monesti on tapahtunut myös niin, että kehitysvammaiselle ihmiselle on maksettu huonompaa palkkaa kuin muille samaisesta työstä. Vammaisten ihmisten työllistymisen esteenä saattavat olla fyysiset rajoitteet, sillä jo pelkkä työpaikalle saapuminen voi tuntua vaivalloiselta ja hitaalta. Monesti työpaikoilla ei ole otettu huomioon kehitysvammaisten ihmisten tarpeita esteettömän liikkumisen kannalta, jolloin heidän ei ole mahdollista olla töissä kaikissa paikoissa missä haluaisivat. (Vehmas 2005, 129.)

Viime vuosina kehitysvammaisten työpaikkojen määrä on ollut kuitenkin nousussa, tuettuja töitä ovat tarjonneet esimerkiksi kaupat, toimistot ja ravintolat. Tuetulla työllistymisellä tarkoitetaan vammaisen henkilön sijoittumista palkkatyöhön tavanomaisille työpaikoille yksilöllisten tukitoimien avulla. Tuetusta työstä saadut kokemukset ovat olleet suopeita, mutta silti kehitysvammaiset työskentelevät edelleen työ- ja päiväkeskuksissa saaden toimeentulonsa eläkkeestä. Jokaisella työpaikalla on työnkuvia, jotka ovat tärkeitä järjestelmälle, mutta joita kenelläkään ei ole tarpeeksi aikaa suorittaa. Töitä uudelleen organisoimalla voitaisiin synnyttää sellaisia työnkuvia, jotka soveltuisivat kehitysvammaisille. (Vehmas 2005, 130.)

Koska suurella osalla kehitysvammaisista ihmisistä ei ole työpaikkaa, vapaa-aika ja mielekäs tekeminen korostuvat yksilön elämäntavassa. Harrastustoiminta nousee kehitysvammaisen ihmisen elämän yhdeksi keskipisteeksi. Jos kehitysvammaisen ei ole työelämässä, osallistuminen harrastuksiin jäsentee arkea ja muokkaa siihen rutiineja ja tottumuksia. Myös erilaiset järjestetyt tapahtumat tarjoavat vammaisille mahdollisuuden virkistäytymiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen, mitkä edesauttavat omalta osaltaan terveyttä, hyvinvointia ja onnellisuutta. Tämänkaltainen toiminta lisää myös yhteenkuuluvuuden tunnetta ympäröivään yhteisöön. (Eriksson 2008, 77–78.)

4.3 Vahvuuksien tunnistaminen

Normalisaatio-käsite syntyi 1950-luvun lopulla, ja sen periaatteisiin kuuluu, että kehitysvammaisten arkiasiat ja elämänolosuhteet pyritään saamaan niin lähelle muuta yh-

teiskuntaa kuin mahdollista. Yhteisön tulisi hyväksyä kehitysvammainen yhteiskunnan jäseneksi, eikä pyrkiä muuttamaan häntä. Hänellä tulee olla normaali elämänkaari ja yksityiselämä, johon kuuluvat sosiaaliset suhteet ja oma osallistuminen. Kehitysvammaisella on täysi oikeus saada arkipäivän kokemuksia. (Heikkilä 1995, 9.)

Kehitysvammaisuuteen liittyvissä tutkimuksissa pureudutaan usein jonkin tietyn vamman aiheuttamiin negatiivisiin puoliin tai lääketieteellisiin ongelmiin, joiden varjoon positiiviset puolet yleensä jäävät. Monet tutkijat ovat syventyneet iloon ja muihin positiivisiin tuntemuksiin, jotka liittyvät kehitysvammaisen lapsen syntymään. Tällaisissa perheissä yhteenkuuluvuus ja perheenjäsenten persoonallinen kasvu tavallisesti lisääntyvät. Lapsen vammaisuus on vanhempien mielestä kasvattanut heitä henkilökohtaisesti, lähentänyt heitä toisiinsa ja vahvistanut perhettä. Vammaisen lapsi on tuonut uudenlaista rikkautta elämäänsä ja opettanut kärsivällisyyttä, herkkyyttä, myötätuntoa ja iloa pienistäkin asioista. Perheen vanhemmat ja sisarukset kokevat kehitysvammaisen lapsen hoidon hyvänä kokemuksena, jonka kautta sisaret ovat entistä hyväksyväisempiä erilaisia ihmisryhmiä kohtaan. Vanhempien kokemukset kehitysvammaisesta lapsesta ovat positiivisia ja lasta arvostetaan yksilönä sekä perheen elämän rikastuttajana. (Antti Mäki 1998, 55–56.)

Monilla meistä olisi paljon opittavaa kehitysvammaisista. On ymmärrettävä, että kehitysvammaisuus on ominaisuus, joka on osa ihmistä ja hänen persoonaansa. Kehitysvammaisista ihmisistä huokuu ilo, positiivinen asenne, välittömyys sekä tyytyväisyys omaan elämäänsä. He ovat myös vilpittömän empaattisia, jollaista taitoa tarvittaisiin tässä välillä varsin kovia arvoja korostavassa maailmassa.

4.4 Taidetta ilman etuliitteitä

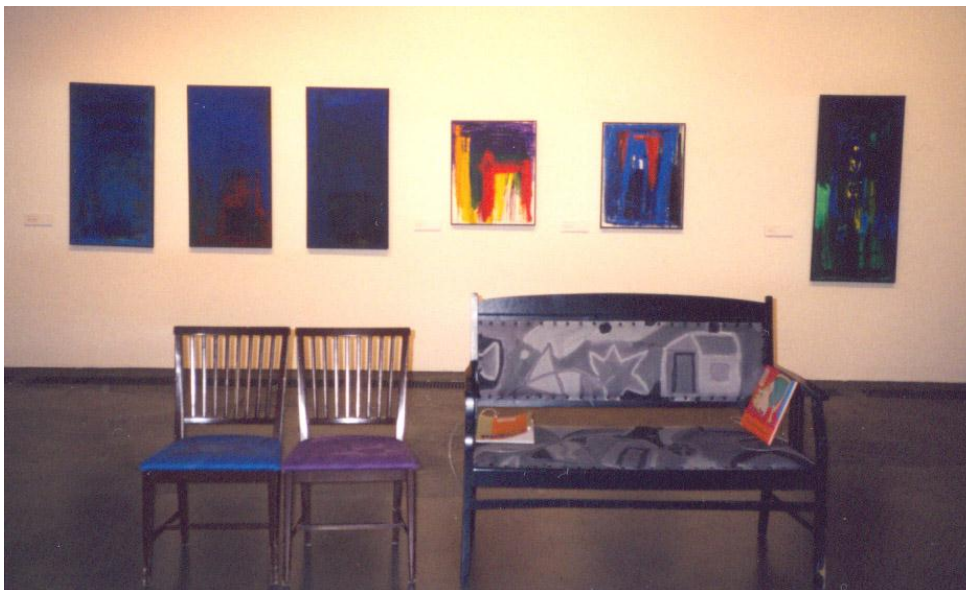
Viimeisen 20 vuoden aikana kehitysvammaisten ihmisten taideharrastusmahdollisuudet ovat parantuneet Suomessa huomattavasti. Suurin osa taidetoimintaa ja -opetusta tarjoavista yksiköistä, kouluista, taidepiireistä ja taidekeskuksista ovat syntyneet 1990–2000 - luvuilla. Tästä johtuen myös taiteen taso on kohonnut huomattavasti, ja voidaankin väit-

tää että kehitysvammaiset ovat siirtyneet askartelusta ja terapiasta *oikean taiteen* työstämiseen. Tähän kehityskulkuun on vaikuttanut se, että opetus ja ohjaus ovat siirtyneet suurimmaksi osaksi ammattitaiteilijoiden käsiin. Nousseen tason tuloksena on seurannut halu esitellä tuloksia, minkä vuoksi näyttelytoiminta on räjähdysmäisesti lisääntynyt. Tietynlaisena merkkipaaluna pidetään sitä, että muutamat *oikean taidemaailman* instituutiot ovat hyväksyneet *Outsider* -taidetta näyttelyihinsä. (Isomäki 2011, 5.)

Suomalaiset kehitysvammaiset taiteilijat ja heidän teoksensa eivät aina ole kelvanneet museoille, mutta 2000-luvulle tultaessa tapahtui muutos. Tässä tiennäyttäjänä olivat Hyvinkään, Varkauden ja Kouvolan taidemuseot, mutta merkittävin tapaus oli vuonna 2002 Nykyaiteen museo Kiasman järjestämä Kirsikodin taitelijoiden näyttely *Hännätön kissa*. Huomionarvoista on, että Kiasmaan valikoidaan työt nimenomaan taiteellisin perustein. *Hännätön kissa*-näyttelyssä oli nähtävillä yhdentoista kehitysvammaisen taiteilijan töitä (kuva 4 ja 5). Kuvat ilmensivät heidän toiveitaan, unelmiaan, näkyjään ja identiteettiään. Tämän näyttelyn kautta Kiasma on toiminut yhteyden luojana kehitysvammaisen ja kuvan katsojan välillä. (Isomäki 2011, 5.) Kirsikoti on mainio esimerkki siitä, kuinka kehitysvammaiset taiteilijat voivat menestyä taiteen alalla, kunhan vain sen tekemiseen liittyvät erityistarpeet huomioidaan riittävän hyvin. (Kauppinen 2007, 73.)

Kuva 4. Kirsikodin taiteilijat Kiasmassa (Kuva: Raija Mikkonen).

Kuva 5. Hännätön-kissa näyttely (Kuva: Raija Mikkonen).

Kehitysvammaiset ovat onnistuneet vahvistamaan paikkaansa taiteen kentällä, mutta vielä ei kuitenkaan voida puhua täysin vakiintuneesta asemasta. Kehitysvammaisten on yhä hankalaa saada töitään esille *ei-kehitysvammaisten* ihmisten teosten rinnalle, he saavat harvoin oikeaa taidekritiikkiä, eikä heidän toimintaansa tueta apurahoin. Kehitysvammaisten taidetta esitetään *Outsider*-nimekkeen alla, virallisen taidekentän ulkopuolella. (Isomäki 2011, 6.)

Kehitysvammaisen ja niin sanotun *normaalin* taiteilijan erottaa toisistaan se, että kehitysvammaisen taiteilija ei yleensä pysty tekemään taidetta yksin. Suurin osa heidän tekemästään taiteesta syntyy ryhmissä, joissa on mukana ohjaaja joka hankkii materiaalit ja kannustaa tekemisessä. Ohjaaja on siis välttämätön osa ryhmää, joka tukee jokaisen omaa persoonallista tyyliä. Monesti ryhmille kuitenkin muodostuu samankaltaisia piirteitä, joiden avulla katsoja voi tunnistaa, mikä työpaja on milloinkin kyseessä. Tätä kuitenkin tapahtuu myös muiden taiteilijoiden kesken. (Isomäki 2011, 6.)

Outsider-taiteesta tekee mielenkiintoisen kuvallisen esitysmallien tulkinta, sillä kuvista on mahdollista havaita selkeitä ja tunnistettavia tekijöitä, jotka liittyvät taiteen traditioihin ja esittämistapoihin. Kuvista huomaa, että taiteeseen on perehdytty ja siitä on opittu, mutta myös sen, että taide on tehty ohjauksen alaisuudessa. Ohjaus, jota esimerkiksi Kirsikodissa saadaan, on oleellista, sillä siten kuvallista mielikuvitusta on mahdollista kanavoida eteenpäin samalla kun sitä opitaan rajaamaan tarinalliseksi kuvakokonaisuudeksi. (Kuutti & Raitmaa 2002, 8.)

Kehitysvammaisten tekemällä taiteella tyylejä on yhtä paljon kuin taiteilijoitakin. Kehitysvammaiset ovat usein vapaita säännöistä, sillä he eivät yleensä ole tietoisia sommitelun periaatteista tai värien käytön teorioista. Kehitysvammaiset eivät usein tunne muiden tekemää taidetta kovinkaan hyvin, sen vuoksi he eivät mieti mitä kuvassa tulisi olla tai miten taidetta tulisi tehdä *oikeaoppisesti*. He ovat täysin vapaita tekemään taidetta, joka on heidän omanlaistaan. (Itkonen 2008, 13.)

Kehitysvammaiset eivät välttämättä ole taiteellisesti lahjakkaampia kuin ei-kehitysvammaiset ihmiset, mutta kuvan tekeminen voi olla monelle heistä uusi ja innostava mahdollisuus ilmaista itseään. Kerrottavaa kehitysvammaisilla taiteilijoilla on paljon ja monet heidän taiteeseensa tutustuneet ovat ymmällään energian, taidon ja ilmaisuuden voimasta, joka teoksista huokuu. (Itkonen 2008, 13.)

Kehitysvammaisten taiteessa voi nähdä joitakin usein toistuvia piirteitä. He maalaavat hahmot ja tilan joko suoraan sivusta tai ylhäältä päin. Kuvista voi puuttua syvyysvaikutelma kokonaan, joten voi näyttää siltä että hahmot leijuisivat ilmassa. Ääriviivojen käyttö on tavanomaisesti vahvaa ja paksua ja maalauksissa on usein myös yllättäviä väriratkaisuja. (Itkonen 2008, 13.)

Useat aikuiset kehitysvammaiset taiteilijat käyttävät kuvissa rohkeasti värejä ja aiheina ovat monesti eläimet, ihmiset ja aiheet omasta elämästä. Tästä syystä monet väittävät, että kehitysvammaiset tekevät samanlaista taidetta kuin lapset. Kun kuvien aiheet löytyvät läheltä ihmisiä, on kaikkien helppo katsoa ja ymmärtää niitä. Kehitysvammaisten tekemät työt erottavat helposti lasten tekemistä, sillä harjaantuneet kehitysvammaiset taiteilijat tekevät kuvista välittömämpiä ja rohkeampia. Heidän töistään on havaittavissa, että heillä on oma kuvanteon tyyli. Heillä voi olla myös synnynnäinen hyvä värisilmä, sillä he osaavat yhdistellä värejä erittäin onnistuneesti. Aikuisilla on myös aikuisten kyky keskittyä kuvan tekoon kauemmin ja pitkäkestoisemmin. Kuvissa on myös oivaltavaa huumoria. (Itkonen 2008, 13–14.)

Kehitysvammaisten tyyli maalata saattaa usein olla hieman kömpelöä. He eivät välttämättä edes pyri kovinkaan säntilliseen lopputulokseen, saati kuvaamaan asioita realistisesti. Usein teoksissa on käytetty voimakkaita värejä, joiden kautta on mahdollista il-

maista jotain sellaista, mille ei löydy sanoja. Moni kehitysvammaainen ei edes halua kuvailla teostaan sanoin. Monesta kuvasta ei välttämättä saada koskaan tietää sen olemassaolon syytä. Tällöin kuva *puhuu* katsojalleen omaa kieltään. (Itkonen 2008, 14.)

Kehitysvammaistaitteessa on joitakin piirteitä, joita koulutetut *vammattomat* taiteilijat eivät välttämättä osaa tehdä luonnollisesti. Taiteen historiaa tarkasteltaessa moni taiteilija on töissään pyrkinyt tietoisesti maalaamaan kuin lapset tai kehitysvammaiset ihmiset. Tällaista tekniikkaa käyttäen taiteilijat ovat yrittäneet päästä luovuuden alkulähteille. Kehitysvammaisten tekemä taide on erotettavissa ei-kehitysvammaisten taiteesta sen erityislaatunsa vuoksi. (Itkonen 2008, 14.)

Kehitysvammaisten tekemä taide on tuoretta, moniulotteista ja se sisältää salattuja merkityksiä. Heidän työnsä tulisi ottaa osaksi *oikeaa* taidemaailmaa, nimenomaan rikastuttamaan sitä. Kehitysvammaiset ovat ryhmä, jolla on etu olla tietämättä sitä mitä *normaalit* taiteilijat tietävät. He eivät yleensä ota kantaa kritisoidulla yhteiskuntaa, eivätkä kommentoi taidehistoriaa. He maalaavat omasta elämästään ja siitä mitä näkevät juutumatonta eri taidesuuntauksiin tai kategorioihin. (Tarvainen 2004.)

Skyttin tekemässä haastattelussa käy ilmi Rafael Wardin selkeitä mielipiteitä liittyen kehitysvammaisten tekemään taiteeseen. Wardi mainitsee, että taiteen tekemisessä ei tule määritellä sen tehnyttä ihmistä vaan taidetta itsessään. On inhimillistä tarjota hänelle tilaisuus ja järjestää keinoja tehdä tätä. Taidetta kategorisoidaan *vammaistaitteeksi*, mutta tällaisella luokittelulla me voimme tuhota vammaisten ihmisten mahdollisuudet. Kehitysvammaisille tulisi antaa täydet oikeudet olla samanlainen kuin muut. (Skytt 2008.)

Jokaisella on oikeus itseilmaisuuksiin ihmisinä, ei niinkään taitelijoina. Kun taide puhuttelee, se on kuin tekijä itse puhuttelisi katsojaa, ja ilman että edes tiedämme hänestä mitään, tykätymme hänen persoonaansa. On unohdettava mitä olemme oppineet ajattelemaan entuudestaan ja pyrittävä ajattelemaan vapaasti - kauneudesta on nautittava silloin kun se on. Tämä on se tapa jolla taidetta tulisi katsoa, ilman ennakkoluuloja. (Skytt 2008.)

Luovan toiminnan avulla kehitysvammaainen saa kontaktin omaan itseensä, muihin ihmisiin ja ympäristöönsä. Sen avulla on mahdollista ilmaista omia tunteita ja ajatuksia, joita ei välttämättä saisi muuten puettua sanoiksi. Taiteen kautta ihminen tuo esille itselleen tärkeitä asioita ja silloin se on myös nähtävillä, kaikkien koettavissa. Taide on se keino, jonka kautta yksilön mahdolliset *puutteet* tai *heikkoudet* muuttuvat vahvuuksiksi. Taide toimii myös siltana muuhun yhteiskuntaan, se on kehitysvammaiselle tapa kommunikoida, jäsentää, tulkita ja hahmottaa ympärillä olevaa maailmaa ja omaa suhdettaan siihen. (Kauppinen 2007, 72.)

Kehitysvammaisten tekemästä taiteesta on aistittavissa, että he ovat aidosti tyytyväisiä ja ylpeitä omasta onnistumisestaan sekä osaavat arvostaa niin omaa kuin muiden tekemistä. Kehitysvammaainen kokee itsenäisyyden tunteita tehdessään taidetta, tuolloin hän saa vapauden tehdä täysin vapaavalintaisia päätöksiä esimerkiksi värien, kuvioden ja tyylin suhteen. Valta tehdä omia valintoja ja ilmaista mielipiteitä tukevat myös itsemääräämisoikeutta.

4.5 Haastattelut

Haastattelin opinnäytetyötä varten kahta eri suomalaisen kehitysvammaisyhteisön johtajaa saadakseni kokonaisvaltaisemman kuvan kehitysvammaisten tekemästä taiteesta käytännön kokemuksen kautta (liite 1). Haastateltavat olivat Esa Vienamo, taidekeskus Kettukin toiminnanjohtaja ja Maila Koskinen, Kaarisillan toiminnanjohtaja.

Haastatteluissa ilmeni, että taidekeskus Kettuki on aloittanut tuotekehitystoiminnan vuonna 2009 ja se jatkuu yhä, mutta valmiita tuotteita ei ole saatu vielä markkinoille. Päämääränä on saada tuotteita, joita myymällä kehitysvammaiset taiteilijat voisivat saada palkkaa tekemästään työstä. Samalla he saisivat positiivista julkisuutta. Kettukin tuotteet ovat paikallisia ja niissä hyödynnetään laadukasta käsityötä, ja heidän tuotteen sa sopivat niin naisille kuin miehillekin. Vienamo (2012) uskoo, että kehitysvammaisten teollisesti valmistetut tuotteet luovat positiivista ja hyvää kuvaa kehitysvammaisista. Tällainen tuotekehitystoiminta korostaa kehitysvammaisten tasa-arvoisuutta ja yhdenmukaisuutta ympäröivään yhteiskuntaan. Tämä tukee omalta osaltaan myös kehitys-

vammaisen omanarvontuntoa sekä voimaantumista. Vienamo mainitsee, että kehitysvammaiseen taiteilijaan suhtaudutaan taidemaailmassa muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta keskimäärin hyvin.

Koskinen (2012) kertoo Kaarisillan pohtineen mahdollisuutta ryhtyä tuotekehitystoimintaan ja tuotteiden vientiin teollisuuteen saakka, mutta he eivät ole kokeneet siihen tarvetta. Varsinkin pienesineiden tuotantoa he eivät koe hyödylliseksi, sillä maailmassa on jo tarpeeksi tavaraa. Kaarisillassa kehitysvammaiset taiteilijat valmistavat esimerkiksi kankaita, huiveja ja keramiikkatöitä. Tuotteet ovat yksilöllisiä ja niistä nousee vahvasti esille taiteellisuus ja niiden ainutkertaisuus. Kaarisilta on ottanut tehtäväkseen olla korostamatta *vammaa* tai *sairautta*, ja he puhuvat taiteesta kehitysvammaisten taiteen sijaan. He toivovatkin, että tällainen asenne saisi jalansijaa myös järjestöjen toiminnassa ja ajatusmaailmoissa. Koskinen (2012) mainitsee, että kehitysvammaisiin ja heidän tekemiinsä teoksiin on taiteenkentällä suhtauduttu kunnioittavasti ja muutenkin samalla tavalla kuin muiden ihmisten tekemään taiteeseen. Koskisen (2012) mielestä tällainen suhtautumistapa on oikea.

5 Tuotekehitys

5.1 Tuotekehitys muotoilun näkökulmasta

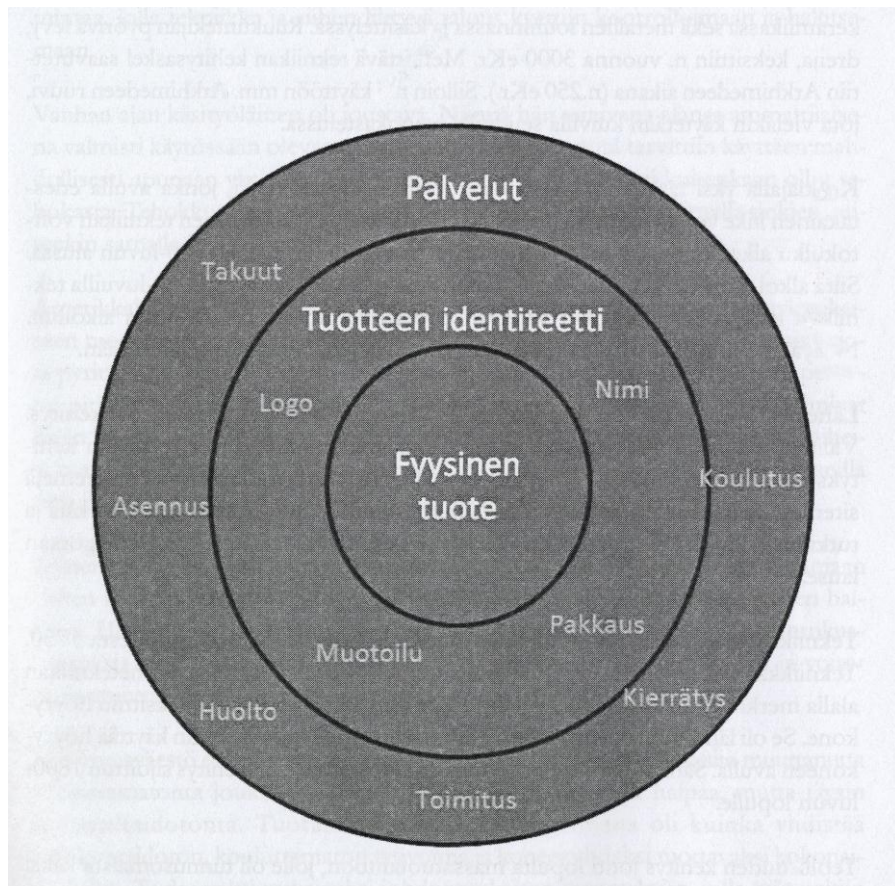
Hietikon (2008,15.) mukaan tuotekehitystoiminta on prosessi, joka pyrkii parantamaan jo olemassa olevaa tuotetta tai luomaan kokonaan uuden. Tuotekehitys on tulevaisuuden tähtäävä prosessi, jonka tarkoituksena on parantaa liiketoimintaa. Syitä tuotekehitykselle voivat olla kilpailutilanne markkinoilla, asiakkaiden tarpeiden muuttuminen, yrityksen kasvu- tai muut tavoitteet. Tuotekehitys voi olla panostusluonteista, sillä tuotot paranevat vasta panosten käyttämisen jälkeen. Sille ovat ominaisia myös riskit ja epävarmuus. (Jaakkola & Tunkelo 1987, 87.)

Tuote on yrityksen kannalta sen keskeinen viestittäjä. Tuotteet välittävät viestejä ja niihin lukeutuu muodon lisäksi graafinen ulkoasu, värit, pakkaukset ja käyttöohjeet. Tuot-

teen muotoilu ja tuoteviestintä luovat kokonaisuuden, jotka muodostavat tuotteelle sen persoonallisuuden ja imagon. (Lehtinen 1995, 23–24.)

Teollisen toiminnan lopputuloksena syntyy tuote eli *hyödyke*. Tuote voi olla tarvike, raaka-aine, palvelu tai tietoa. Kaikki tuotteet pitävät sisällään oheisinformaatiota. Lähtökohtaisesti tuotteeksi katsotaan se mitä yritys myy, olipa se sitten fyysinen tuote tai palvelu. Toisaalta tuote on se mitä asiakas hankkii, sillä tuote hyödyttää kuluttajaa vain jos se tekee tehtävänsä tyydyttäen käyttäjänsä tarpeen. Tuotteen merkitys on muuttunut viime aikoina ja siitä on muodostunut fyysisen tuotteen lisäksi laajennettu tuote, joka sisältää esimerkiksi tuotemerkin, brändin, asiakastuen ja jälkimarkkinoinnin. On arvioitu, että palvelutoiminta, joka nivoutuu tuotteen ympärille, on tuottoisampaa kuin tuote itsessään. Tähän sisältyy myös tuotteen *elinkaarikäsite*, johon liitetään usein palvelut (Hietikko 2008, 16 - 17.)

Kuva 6. Laajennettu tuote (Kuva: Hietikko, 2008).

Tuotteen ammattimaisesti toteutettu muotoilu vahvistaa yrityksen ja sen tuotteiden identiteettiä. Muotoilu vaikuttaa tuotteen lisäksi sen materiaaleihin, rakenteeseen, valmistettavuuteen ja ergonomiaan. (Lindström, Nyberg & Ylä-Anttila 2006, 28.) Teollinen muotoilija keskittyy tuotteen ulkonäköön, valmistettavuuteen sekä tuotteen ja käyttäjän väliseen vuorovaikutukseen osana tuotesuunnitteluryhmää. Muotoilun avulla tuotteeseen pyritään tuomaan omaperäisyyttä, joka erottaa sen kilpailijoistaan. (Lehtinen 1995, 22.) Tuotetasolla teollisen muotoilun vaikutukset ovat havaittavissa alentuneina valmistuskustannuksina sekä tuotteiden haluttavuuden, käytettävyyden, kokemuksellisuuden ja innovatiivisuuden lisääntymisenä. (Kokkonen, Kuuva, Leppimäki, Meristö, Piira & Säaskilahti 2005, 23.)

Teollisen muotoilun tarkoituksena on sovittaa yhteen asiakkaan tarpeet, tuotannolliset ja taloudelliset mahdollisuudet, sekä huomioida kestävän kehityksen edellyttämät ympäristötekijät. Teollinen muotoilija on tuotteen kehityksessä mukana aina ideasta tuotantoon ja myyntiin asti. Teollinen muotoilija soveltaa ulkonäköön vaikuttavat tekijät ja tekniikan toisiinsa. Tuotekehityksen taustalla on kolme pääasiaa: tuotteen toiminta, valmistus ja markkinointi. Nämä tekijät voivat toisinaan olla ristiriidassa toistensa kanssa, mutta niiden täytyy olla harmoniassa lopullisessa tuotteessa. Muotoilija vastaa, että tuotteen ulkoasu ja käytettävyys ovat parhaalla mahdollisella keinolla integroituna tuotekehitykseen, tuotannon ja markkinoinnin muihin tavoitteisiin. (Lehtinen 1995, 23, 46.)

Teollisen muotoilun teoriat perustuvat asiakaslähtöisyyteen eli tuotteen on sovelluttava käyttäjälleen. Muotoilijan rooli tuotekehityksessä on toimia käyttäjän puolestapuhujana. Tuotteessa halutaan yhdistää laatu ja ilme: viimeistelty ulkonäkö viestii, että tuote on muutenkin hyvä ja toimiva. Tuote viestii koko yrityksen toiminnan laadusta luoden samalla yrityskuvaa. Teorioissa painotetaan myös ympäristöasioiden huomioon ottamista, mikä tarkoittaa sitä että tuotekehityksessä tulee huomioida tuotteen materiaalit, valmistusmenetelmät ja ulkonäkö. (Lehtinen 1995, 46.)

Muotoiluprosessi voidaan jakaa kolmeen päävaiheeseen: tutkimus, kehittäminen ja toteutus.

1. Tutkimusvaihe

Tutkimusvaiheessa arvioidaan tulevan tuotteen ominaisuuksia tunnettujen faktojen perusteella. Samanaikaisesti määritellään tavoitteet ja päämäärät, tehdään työnjako sekä sovitaan aikataulusta. Tässä vaiheessa selvitetään kaikki asiat, jotka liittyvät tuotteen käyttöön, tekniikkaan, tuotantoon, huoltoon ja markkinointiin. Tällä tavoin saadaan selvitettyä tuotteeseen liittyvät rajoitteet ja reunaehdot ja pystytään löytämään mahdollisimman useita erilaisia vaihtoehto- ja osaratkaisuja. Tällöin tutustutaan myös jo olemassa oleviin ratkaisuihin ja tuotteisiin.

2. Kehittelyvaihe (ideointivaihe, luonnosvaihe)

Tämä vaihe on prosessin pitkäkestoisin. Muotoilija pyrkii löytämään erilaisia vaihtoehtoja piirtämällä, tietokoneella visualisoimalla ja valmistamalla erilaisia mallinnuksia tai malleja koko tuotteesta tai sen osista. Tuotteesta ja sen erilaisista ominaisuuksista muodostetaan toisistaan eroavia kokonaisuuksia, joita vertaillaan alkuperäistavoitteisiin. Prototyyppejä aletaan valmistaa, kun kaikista osatekijöistä on muodostunut tavoiteltu kokonaisuus. Tämä malli on ohje seuraavalle vaiheelle.

3. Toteutus (suunnitteluvaihe)

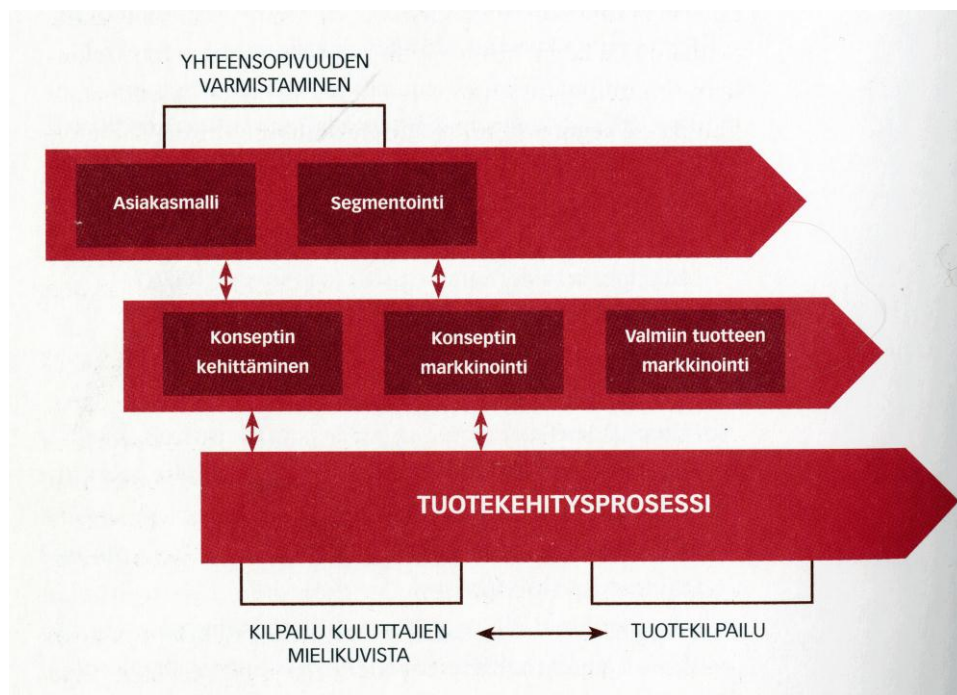
Tässä vaiheessa kaikki tuotteen tekniset ja muotoilulliset yksityiskohdat on päätetty. Muotoilija piirtää tuotantoa varten sen tarvitsemat piirustukset ja tekniset kuvat, jotka ovat osa tuotteen ulkonäköä, grafiikkaa, pakkausta, huolto-, käyttö- ja asennusohjeita tai valvoo niiden toteuttamista.

Muotoilijan on mahdollista esimerkiksi myös seurata tuotteen tuotantoon viemistä, valvoa laatua tai olla mukana suunnittelemassa markkinointimateriaalia. Muotoilija on ollut tuotekehityksessä alusta asti, joten hänelle on muodostunut tuotteesta kokonaiskuva, jota kannattaa hyödyntää osana markkinointia (Lehtinen 1995, 48–51.)

5.2 Brändi

*”Antakaa minulle tukeva pohja, jolla seisoa niin liikutan maailmaa.”
Archimedes*

Vahva brändi takaa yritykselle etulyöntiaseman, jonka avulla se voi kehittää tulevaisuuden tuote- ja palvelukonsepteja. Brändillä täytyy olla hallussaan valtavirrasta erottuva ja persoonallinen konsepti, joka on helposti ymmärrettävissä ja hyödynnettävissä. Voidakseen onnistua tässä, yritys tarvitsee vankan näkemyksen siitä, mihin alan kehitys on matkalla ja mitä tuotteita yritys voisi tarjota asiakkailleen tulevaisuudessa. Tuotekehityksen ja brändin hallinnan saumaton yhteistyö on elinehto, toisaalta se on myös erittäin haasteellista. (Lindroos, Lindroos & Nyman 2005, 177–178.)

Kuva 7. Kilpailu konsepteista ihmisten mielissä (Kuva: Lindroos, Lindroos & Nyman 2005).

Epävarmoilla ja nopeaan tahtiin muuttuvilla markkinoilla on yritykselle tärkeää, että se saa hallintaansa tuotekonsepteja, jotka määrittelevät sille tulevaisuuden kannalta tärkeät tuotteet. Brändin avulla konseptit on mahdollista saada haltuun niin että ne sidotaan

brändiin ymmärrettävästi ja perustellusti. Asiaksmallinnuksen, segmentoinnin ja tuotekehityksen rinnalla etenee konseptin kehittämisen ja markkinoinnin prosessi. Brändin ydintä kirkastamalla ja sen ominaispiirteisiin perehtymällä on mahdollista toteuttaa konseptimarkkinointia hyödyllisellä tavalla. (Lindroos ym. 2005, 178 - 179.)

Brändi rakennetaan sellaisista elementeistä, jotka koostuvat todellisesta arvosta, *substantsista*, johon yrityksen kilpailuvoima pohjautuu. Käytännössä brändin rakentamisessa lähdetään liikkeelle siitä, mikä yrityksessä ja sen tuotteessa on totta, aitoa ja erilaista. Tällaista menetelmää kutsutaan totuusmetodiksi. Yksinkertaisista faktoista on mahdollista jalostaa omaperäisyyttä, joka kiinnostaa asiakasta. Brändin ydin antaa merkityksen, innoittaa ja arvottaa sitä, mitä yritys tuotteillaan tekee ja edustaa. Brändillä katsotaan olevan etua innovoinnissa, sillä se mahdollistaa tulevaisuuskonseptien luomisen ja auttaa merkitsemään innovaation omistajalleen. Brändin tunnettuus ja merkitys asiakkaille tekevät markkinoille tulosta nopeampaa ja taloudellisempaa, koska sillä voitetaan sekä aikaa että rahaa. (Lindroos ym. 2005, 41–42, 179–180.)

Kaikille brändeille yhteistä on niiden luja ydin, joka määrittää tuotteen tai palvelun merkityksen asiakkaalle. Ydinajatukselta vaaditaan kestävyyttä, mutta sen täytyy pystyä joustavuuteen muuttuvan maailman mukana. Selvä brändi on yrityksen johdonmukainen suunnannäyttävä. Brändillä on kyky vedota asiakkaisiin, se antaa asiakkaan hankkimalle tuotteelle arvon eli luo kannattavan toiminnan edellytykset. Asiakkaan sitoutumisen mahdollisuudet eli brändin suhde asiakkaaseen on tärkeää, samoin kuin brändin kestävyys ajassa, sen elinkaari. Brändin täytyy pystyä *differoitumaan*, erottumaan kilpailutilanteissa. Brändillä täytyy olla myös vaikuttava sisältö, ilman sitä se ei voi tehdä tulosta markkinoilla. Suurelta markkinointilupaukset eivät tee heikosta vahvaa. (Lindroos ym. 2005, 34 – 36.)

Kirsikodin olisi mahdollista käyttää brändäystä hyväkseen heidän omilla kotisivuillaan ja internet markkinoinnissa. Internet on keino, jonka avulla yrityksen viesti saadaan välitettyä suurille massoille suhteellisen vähällä ja nopeasti. Tällä tavoin Kirsikodin on mahdollista vakiinnuttaa asemaansa myös ulkomaan markkinoilla. Internetin etuihin kuuluu myös, että mainostaminen ja sivujen ylläpito on melko halpaa, jonka vuoksi pienkin yritys on mahdollista käyttää niitä toiminnassaan. Hyvin toteutetut internet

sivut tukevat myös Kirsikodin yrityskuvaa ja saavat asiakkaan luottamaan ja kiinnostumaan yrityksestä.

5.3 Tuotteen merkityksellisyys ja siitä syntyvä mielihyvä

Muotoilun pyrkimyksenä on useimmiten parantaa tuotteiden menekkiä luomalla lisäarvoa asiakkaalle. Tarkoituksena on kehittää tuotteiden ja palveluiden elämyksellisyyttä ja haluttavuutta tekemällä ne helpommin ymmärrettäviksi ja sovittamalla tuotteiden muotokieli ja ilme yrityksen brändiin sopivaksi (Lindström, Nyberg & Ylä-Anttila 2006, 29.) Lehtisen (1995, 79) mukaan johdonmukainen laatuajattelu ja selkeä yrityskuva luovat sekä yrityksestä että sen tuotteista positiivisen mielikuvan.

Viime vuosina kiinnostus käyttäjän elämyksien ymmärtämiseen ja niitä varten suunnitteluun on lisääntynyt. On pyritty selvittämään mikä elämys on, mistä se koostuu, kuinka sen voi tehdä mahdolliseksi ja miten olla häiritsemättä sen tapahtumista. Keinonen tuo ilmi *Miten käytettävyys muotoillaan* – kirjassaan Forlizzin ja Fordin kehittämän määritelmän, jossa on neljä eri komponenttia: tiedostamaton, kognitiivinen, kerronnallinen ja tarinallinen kokemus. Määritelmässä pyritään puhumaan kokemuksesta suunnittelijalle mielenkiintoisella ja hyödyllisellä tavalla. (Keinonen 2000, 144.)

Tiedostamaton komponentti on automaattisesti, rutiininomaisesti sujuva kokemus. Ne liittyvät sellaisiin tuotteisiin, joiden käyttöä on harjoiteltu, niitä on käytetty paljon tai jotka ovat helpokäyttöisiä. Tällaiset kokemukset eivät kilpaile huomiosta eivätkä häiritse ajattelua.

Kognitiivisiin kokemuksiin liittyy ajattelu. Tällaisia kokemuksia ovat esimerkiksi vuorovaikutus uusien, hämmentävien, vieraiden tuotteiden tai ympäristöjen kanssa, jotka vaativat huomiota, miettimistä ja ongelmanratkaisukykyä. Kognitiiviset kokemukset saattavat tuntua epämiellyttäviltä tai rasittavilta, mutta niihin liittyy myös oppimista ja luovuuden käyttämistä, joista syntyy positiivisia kokemuksia.

Kerronnalliseen kokemukseen liittyy sanallinen kuvailu, sillä kokemus on tiedostettu. *Tarinallinen kokemus* on puolestaan merkityksellinen, koska se on kokijalleen henkilö-

kohtainen ja ainutlaatuinen. Siihen liittyvät aiemmat kokemukset, konteksti ja vallitseva tunnetila. (Keinonen 2000, 144–145.)

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa kokemuksen luonne voi muuttua. Harjoittelun myötä kokemus muuttuu tiedostamattomaksi, mutta ongelmien kohtaaminen tekee niistä taas kognitiivisia. Kokemukset, joilla on meille henkilökohtaisia merkityksiä muuttuvat tarinallisiksi. Hyvä tuote sisältää muistettavan tarinan, joka on helposti omaksuttavissa ja jota on helppo kertoa yhä eteenpäin. (Keinonen 2000, 145.)

Jotta tuotteista syntyisi asiakkaalle merkityksellisiä, sen luomiseen tarvitaan tiedon, tunteen ja aistikokemusten yhteisvaikutusta. Brändin vahva symbolisisältö on omiaan nostamaan tuotteen korkeammalle tasolle. Mielikuvat vaikuttavat siihen kuinka koemme asioita, jonka vuoksi ostaminen ja tuotteen käyttäminen on palkitsevampaa. Tästä syystä tuotteen arvo asiakkaalle, siis myös vastine hinnalle, kasvaa. (Lindroos ym. 2005, 88.)

Kuluttaja liittyy lähes automaattisesti tuotteisiin erilaisia merkityksiä, jotka kertovat käyttäjänsä arvomaailmasta tai halusta erottautua muusta massasta. Kirsikodin tuotteista käyttäjä pyrkii löytämään erilaisia merkityksiä, elämyksiä ja kokemuksia, jotka tukevat hänen haluaan vahvistaa sosiaalista identiteettiään. Tietynlaisia tuotteita käyttämällä kuluttaja kertoo aina jotakin henkilökohtaista itsestään. Kirsikodin tuotteet koskettavat asiakasta varsinkin tunnetasolla ja ne herättävät käyttäjässään ajatuksia. Kirsikodin tuotteita ostamalla asiakas tukee samalla Kirsikodin toimintaa ja taiteilijoiden tekemää työtä. Nämä seikat tekevät tuotteista merkityksellisiä, sillä tällöin asiakas kokee tehneensä jotain tärkeää.

Keinonen (2000, 145) mainitsee, että Jordan on tutkinut tuotteisiin ja niiden omistamiseen liittyvää mielihyvää. Tärkeimmät käyttäjien tarpeet ovat toimivuus ja käytettävyys, joiden jälkeen seuraa vasta mielihyvä. Käytettävyys on siis tärkeää, mutta se ei ole ainoa mielihyväntuottaja. Mielihyvä merkitsee enemmän kuin tyytyväisyys, sillä siihen liittyy tunteita ja tuntemuksia. Epämiellyttävistä tuotteista puhuttaessa esiin nousevat usein käytettävyyden ja uskottavuuden puute sekä huono estetiikka. Tällaiset negatiiviset asiat saavat käyttäjät tuntemaan itsensä petetyiksi, tai herättävät tunteita ärsytyksestä aggressioon. Neutraalia käyttöliittymää ei oikeastaan edes ole. (Keinonen 2000, 145.)

Tunteet ovat osa käyttökokemusta, jotka Jordan on jakanut neljään eri luokkaan:

Physio pleasure - Aistien kautta syntynyt mielihyvä, joka liittyy tuotteen tuoksuun tai makuun.

Socio pleasure – Mielihyvä, joka syntyy sosiaalisista tilanteista, yhdessä olosta ja kommunikoinnista. Tuotteet voivat helpottaa yhdessä oloa monin tavoin tai ne voivat olla vuorovaikutuksen aiheena.

Psycho- Pleasure - Tehtävien suorittamisesta syntynyt mielihyvä, joka liittyy tuotteen käyttöön ja toimivuuteen.

Ideo pleasure – Esimerkiksi tuotteen estetiikasta tai sen sisältämistä arvoista syntynyt mielihyvä. (Keinonen 2000, 147.)

Ihmiset eivät halua tuotteita nykypäivänä sellaisenaan, vaan tuotteiden tarjoamia etuisuuksia, joihin kuuluvat esimerkiksi mukavuus ja nimenomaan mielihyvä. Tuotteista syntynyt mielihyvä koostuu tuotteen ja käyttäjän välisestä historiasta, ja todellisten merkitysten syntyminen on useimmiten käytön ja kokemuksien tulosta. (Lindroos, Lindroos & Nyman 2005, 42).

5.4 Tuotteen ekologisuus ja elinkaariajattelu

Kirsikodille on alusta saakka ollut tärkeää korostaa ekologisia arvoja omassa toiminnassaan. Kirsikodissa panostetaan tuotteen laatuun ja pitkäkestoisuuteen keskittymällä hyvien raaka-aineiden ja materiaalien käyttöön. Tuotteissa käytetään mahdollisimman paljon luonnonmateriaaleja, esimerkiksi kankaiden maalaukseen käytettävät värit ovat vesiohenteisia ja myrkyttömiä. Kaikki tuotteet ovat kierrätettävissä niiden elinkaaren lopussa ja ne soveltuvat uusiokäyttöön. Tällä tavoin minimoidaan jätteen määrä. Kirsikodin kankaista ei synny ylijäämää, sillä ne hyödynnetään tuotteissa viimeistä tilkkua myöten kaavoituksen avulla.

Kirsikoti pyrkii valmistamaan tuotteistaan mahdollisimman ekologisia, eettisiä ja vastuullisia. Nämä ovat yritykselle myös lisäarvoa tuovia elementtejä. Näillä keinoilla Kirsikoti pyrkii toiminnallaan kannustamaan asiakkaitaan ekologiseen ja ympäristöystäväl-

liseen käyttäytymiseen. Ekologisten arvojen korostaminen on myös hyvä keino saada kilpailuetua muihin yrityksiin nähden. Kirsikodin tiloissa on taiteilijoille oma ateljee tuotteiden suunnittelua ja valmistusta varten. Siellä maalataan kankaat ja ommellaan ne lopulliseen muotoonsa. Samoissa tiloissa on myös myymälätila, josta asiakkaat voivat ostaa tuotteita omakseen. Kaikki toiminta on siis tällä hetkellä keskitetty yhteen paikkaan, jonka vuoksi ympäristörasitukset pienenevät, sillä kuljetuksista ei synny ylimääräisiä ympäristörasitteita.

Nykyaikana tuotekehityksessä on huomioitava myös ympäristönäkökohdat, joka tarkoittaa kokonaisvaltaista elinkaariajattelua. Lähtökohtana on valmistaa tuotteita, jotka on suunniteltu mahdollisimman hyvin. Mitä pidempään tuote palvelee kuluttajaansa käytössä, sitä onnistuneempaa suunnittelu on ollut.

Tuotteen elinkaari saa alkunsa jo suunnitteluvaiheessa ja sillä tarkoitetaan tuotteen elinajan kaikkia eri vaiheita. Elinkaari alkaa raaka-aine hankinnoista ja kestää niin kauan, että materiaali on siirtynyt pois luonnon kiertokulusta. Tuotteen elinkaari koostuu siis raaka-aineiden hankinnasta, kuljetuksista, tuotteen valmistuksesta, jakelusta ja käytöstä aina jätteiden käsittelyyn, kierrätykseen ja lopulta hävittämiseen saakka. (Niemelä 2010, 116.)

Tuotteella on erilaisia ympäristövaikutuksia, joihin lukeutuvat esimerkiksi energian kulutus, ympäristön likaantuminen, luonnon monimuotoisuuden säilyminen ja ilmaston lämpeneminen. Tällaiset vaikutukset on pyritty minimoimaan tekemällä esimerkiksi elinkaariarviointia, kasvihuonekaasulaskentaa, energiatehokkuustutkimuksia ja materiaalivirta-analyyseja. Elinkaariajattelun hyödyntäminen on hyvä lähtökohta kestävän muotoilun käsitteen mallintamisessa, sillä sen voi laajentaa käsittämään kestävyuden kaikki siihen liittyvät elementit. Muotoilijan materiaalituntemus ja -kokemus tuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessista hyödyttää elinkaariajattelun käyttämistä. (Niemelä 2010, 116.)

Tekstiilejä, tai ylipäänsä mitä tahansa tuotteita suunniteltaessa, vastuu ei yksinomaan jää muotoilijalle. Muotoilijan on mahdollista ainoastaan tukea valinnoillaan tuotteiden ympäristöystävällistä huoltoa ja mahdollisesti tarjota ohjeita osana tuotetta, kuten painattamalla tai kirjomalla tiedot ja käyttöohjeet tuotteisiin, mikäli tavanomaiset tuo-

teselostuslaput eivät riitä. Vastuu tuotteista ja niiden kierrättämisestä on kuitenkin viimekädessä kuluttajan. Korkean laadun tuottaminen lisää kustannuksia, mutta ympäristön kannalta se on suositeltavaa monestakin syystä. Tuotteen käyttöikä nousee. Kuluttaja maksaa siitä enemmän, mutta kokee juuri siksi tuotteen korjauttamisen tai huollon mielekkäämmäksi. Hyvä laatu tuo myös ostajalleen statusarvoa. (Paakkunainen 1995, 14, 38.)

Lähes kaikki tekstiilijäte on kierrätettävissä. Jätteiden hyödyntämisen (polton, kompostoinnin, kierrätyksen, uusiokäytön) toimivuuden taustalla on jätteen tehokas lajittelu, joka vaatii ponnistuksia koko yhteiskunnalta. Tekstiilejä on mahdollista kierrättää työstämällä vanhaa uuteen muotoon, valmistamalla uusiokuituja tai toimittamalla ne kirpputoreille ja erilaisiin keräyksiin. (Paakkunainen 1995, 42.)

6 Suunnitteluprosessi

6.1 Valmistaja, valmistusmenetelmä ja materiaalit

Kankaat valmistaa forssalainen yritys, Finlaysonin alueella toimiva T:mi Tasapaino. Yritys on perustettu vuonna 2007 omistajan hankittua laakapainolaitteiston toimintansa päättäneeltä Ihannepainolta. T:mi Tasapaino tekee laadukasta suomalaista työtä ja heidän asiakaskuntaansa lukeutuvat esimerkiksi Vuokko Nurmesniemi ja Polkka Jam. Yritys tarjoaa painopalvelua aina sisustustekstiileistä vaatekankaisiin asiakkaidensa tarpeiden mukaisesti. Tuotannossa ei ole minimipainomäärää, mikä mahdollisti Kirsikodin asiakassuhteen synnyn T:mi Tasapainon kanssa. Yrityksen sijainti takaa Kirsikodille suhteellisen lyhyet tuotteiden kuljetusmatkat sekä toimitusvarmuuden.

T:mi Tasapaino painaa Kirsikodin kankaat reaktiiviväreillä, jotka värjäävät kuidut kauttaaltaan. Nämä painatukset tullaan kiinnittämään kankaaseen höyrykiinnityksenä Mari-mekon tehtaalla Herttoniemessä. Raportin koko on 148*120cm. Kankaat painetaan 100 %:lle puuvillalle. Puuvilla materiaalina on kestävä, käytössä miellyttävä luonnonkuitu, joka hajoo elinkaarensa lopussa suhteellisen nopeasti. Puuvillalla on yleensä myös hy-

vä hinta-laatu -suhde, sillä sitä on helppo käsitellä ja värjätä. (Vanhatalo 2006.) Kuoseja aiotaan kokeilla painaa Kirsikodin pyynnöstä sametille puuvillan lisäksi.

Valmistusmenetelmänä kankaissa käytetään laaka- eli tasofilmipainoa, jota kutsutaan myös silkkipainoksi. Tässä menetelmässä kuvio valotetaan painoseuloille, joiden lävitse väri painetaan painopinnalle. (Niinimäki & Saloniemi 2008, 224.) Laakapainossa kangas liikkuu painopöydällä viiran avulla, joka siirtyy raportin verran eteenpäin siirtäen samalla pintaansa liimautunutta kangasta mukanaan. Teollisuudessa kuviokaaviot ovat yleensä yhtä leveitä kuin itse pohjakangas. Kuviokaavio nousee ja laskee kankaan päälle, jonka jälkeen painoraakeli vetää värin kaavion päästä päähän, eli painaa kuvion. Tämän jälkeen kaavio nousee jälleen ylös ja viira vetää kangasta raportin verran eteenpäin. Painettaessa monivärisiä kuoseja, on jokaiselle värialueelle valmistettava oma seulansa. (Pellonpää-Forss 2009, 218.)

6.2 Suunnittelun eteneminen

Kirsikoti valitsi jatkokehitykseen menevät kankaat. Kangasvaihtoehtoja oli aluksi kahdeksan kappaletta (liite 2). Jatkokehitykseen valittiin soikio-kangas ja viiva-kangas, joista kumpaakin päätettiin valmistaa aluksi 50 metriä ja ne tuotetaan tulevan kesän 2012 aikana. (kuvat 8 ja 9.)

Kangas valinnat perustuivat niissä käytettyyn värimäärään. Niissä ei ole paljon värejä, jonka vuoksi teollisuuden vaatimat kustannukset pysyvät suhteellisen pieninä värien kannalta. Kankaat ovat olleet useiden asiakkaiden mieleen ja ne ovat saaneet osakseen paljon kehuja, mikä vaikutti vahvasti jatkokehitys päätökseen. Kuluttajan kannalta ajateltuna raita ja soikio- kuosit ovat melko hillittyjä ja ne ovat turvallisia valintoja sisustukseen ja kodin tekstiileihin käytettäväksi.

Kuva 8. Soikio-kangas.

Kuva 9. Viiva-kangas.

Tavoitteisiin pääsemiseksi tein ideakartan, joka ilmensi millaiseen lopputulokseen pyrin tyyllisesti opinnäytetyössäni (kuva 9). Se oli konkreettinen esimerkki ja suunnan näyttäjä. Ideakartassa huomionarvoisinta oli kuosien tunnelma, kädenjäljen ja viivojen näkyvyys sekä maalauksellisuus, jotka olivat suunnitteluni kulmakiviä Kirsikodin kankaissa. Kävin myös ohjaavan opettajani kanssa paikanpäällä Marimekon liikkeessä tutustumassa kankaisiin ja niiden pinnan rakenteisiin, mikä auttoi Kirsikodin tekstiilien ideoinnissa ja jatkokehityksessä.

Kuva 10. Ideakartta (Kuvat: Marimekko 2012).

Suunnittelun aloitin luonnostelemalla kuoseja käyttäen Adobe Illustrator Cs5-ohjelmaa. Tämä oli minulle mieluisin luonnostelutapa, sillä tietokoneella oli yksinkertaista kokeilla eri ideoita ja kuviot oli mahdollista muuntaa jatkuvaksi pinnaksi, jonka avulla pystyin tarkastelemaan kuosien sommittelua. Kuosien jatkuvuutta ja sommittelua testasin myös tulostamalla raportit paperille, jonka jälkeen kokeilin ja kuvasin eri vaihtoehtoja. Esitteilin Kirsikodille tekemiäni luonnoksia, jonka jälkeen he kertoivat mielipiteensä kehityskelpoisimmista ideoista.

Kankaat olen toteuttanut piirtämällä kuviot alkuperäisten kankaiden pohjalta käyttäen Illustratorin eri työkaluja. Suunnittelussani en saanut kovinkaan paljon luovia vapauksia, sillä toimeksianto oli selvä. Tekemissäni kankaissa haluttiin säilyttää alkuperäisten kankaiden tunnelma ja tekijän kädenjälki. Projektin alussa kuvittelin, että kuosit ovat helposti toteutettavissa, olihan kyse soikioista ja viivoista. Oletus oli väärä, sillä kuosien työstämiseen on kulunut yllättävän paljon aikaa. Ehkä juuri siksi, koska kyse on niinkin yksinkertaisista elementeistä.

Suunnittelussani pyrin säilyttämään kankaissa värien maalauksellisuuden, pensselin jäljen ja siitä syntyvät tummuusaste-erot. Määrittelin kuosien keskeiset tekijät, jotka ovat olennaisia kankaan persoonallisuudelle. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi värien välöori ja kylläisyyden asteet. Kankaiden ilmettä muokatessani tarkoitukseni oli tukea Kirsikodin yrityskuvaa kohottamalla tuotteiden esteettistä laatua ja luoda visuaalisesti mielenkiintoisia pintoja. Tärkeää minulle oli myös huomioida valmistusmenetelmät, materiaalit sekä tuotteiden rakenteen soveltuminen tuotantoon. Pyrin kunnioittamaan alkuperäisiä kuvioita olemalla muokkaamatta niitä liikaa.

Lopullisissa kankaissa olen mielestäni onnistunut vastaamaan Kirsikodin toiveisiin. Kuoseista huokuu sama tunnelma kuin alkuperäisistäkin. Taiteilijan ilo kankaan tekemisestä, viivan herkkyyks ja jännitys ilmenevät kankaissa viivojen ja kuvioiden rytmityksenä. Pyrin myös säilyttämään kuosin suhteet alkuperäiseen verrattuna lähestulkoon samana niin, että kaikki elementit sulautuvat toisiinsa ilman että mikään pomppaa häiritsevästi esille. Maalauksellisuutta pyrin tuomaan esille hienovaraisesti viivojen rosaisuudella ja paksuuseroilla. Käytin kuvioissa myös saman värin eri tummuuseroja, joista

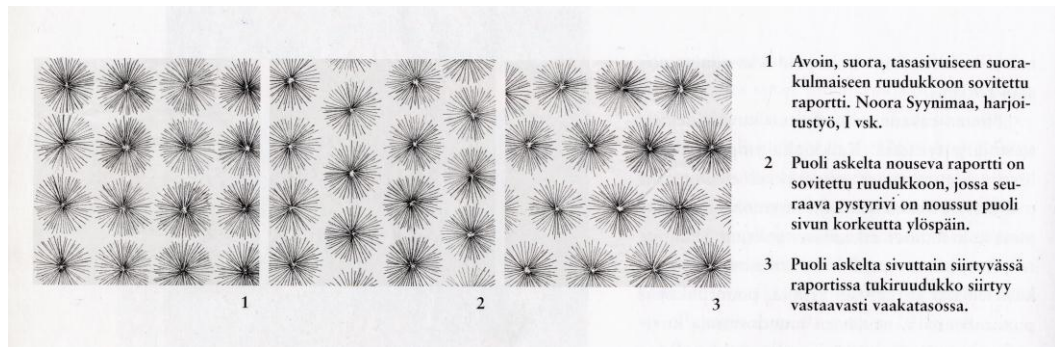
voi havaita *pensselin* jäljen. Lopputulokset ovat näyttävät mielestäni tuoreilta ja ne ilmentävät taiteilijan näkemystä ja Kirsikodin omaleimaisuutta.

6.3 Sommittelu

Painokangassuunnittelussa kuvion elementit täytyy jäsenellä ja järjestellä kankaalle niin, että se toistuu saumattomasti tietyn kokoisella pinnalla. Kuvion täytyy olla toistettavissa yhä uudelleen niin leveys- kuin pituussuunnassakin. Toistojen sommittelu on yksi tärkeimmistä vaiheista painokangassuunnittelussa. Onnistunut sommittelu auttaa katsojaansa hahmottamaan kankaan olennaiset elementit ja katsomaan asioita oikeassa järjestyksessä. Osatekijät ovat siis tasapainoisessa harmoniassa toisiinsa nähden ja kokonaisuus on toimiva, jonka vuoksi kuvioita on helppo seurata pinnalla. (Wisbrun 2011, 20.)

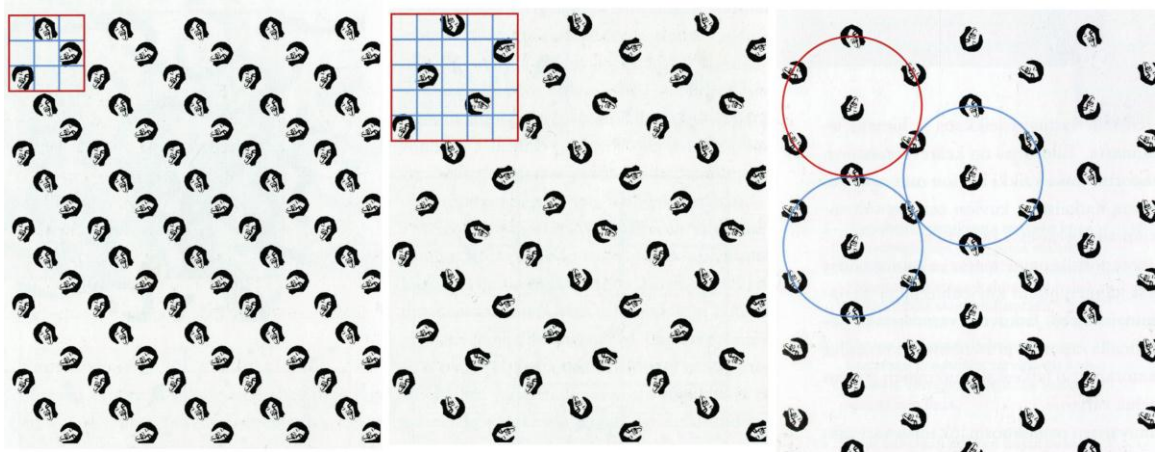
Painokangassuunnittelussa käytetään useimmiten suoraa, kasvavaa ja sivuttain siirtyvää kuosipintaa. Suora raportti toistuu päällekkäin ja sivuttain ja se on sovitettu suorakulmaiseen ruudukkoon. Kyseinen raportti voi syntyä toistamalla pelkästään yhtä elementtiä. Raporttialueelle on mahdollista sommitella erisuuntiin kasvavia ja hajotettuja pintoja. Nousevassa raportissa kuvioden siirtymä tapahtuu korkeussuunnassa ja sivuttain siirtyvässä leveyssuunnassa. Siirtymän määrä valitaan mallille parhaiten sopivaksi. (Peltonpää-Forss 2009, 156.)

Soikio-kankaassa käytettiin raporttirakennetta, jossa kuviot ovat sommiteltu sattumanvaraisesti Kirsikodin kuoseja mukailleen, niin että ne toistuvat jatkuvana pintana. Viivakankaassa käytettiin suoraa raporttia, sillä se näytti erittäin luontevalta ja tyylikkäältä. Nämä raporttimallit sopivat kuoseihin hyvin ja palvelivat tarkoitustaan parhaiten.

Kuva 11. Raporttimalleja (Kuva: Pellonpää-Fors 2009).

Kun suunnittelussa lähtökohtana on suhteellisen yksinkertaisia ja samanarvoisia elementtejä ja tarkoituksena on luoda moneen suuntaan kasvava pintarakenne, kannattaa hyödyntää pisteraportteja. (Pellonpää-Fors 2009, 159). Seitsemän pisteen raportissa piirretään ympyrä, jonka kehä jaetaan kuuteen pisteeseen tasaisin välein ja seitsemästä pisteestä tulee ympyrän keskipiste. Seitsemän pisteen ympyrä toistetaan kankaalla puolinuevassa raportissa. Jokaisen ympyrän pisteen kohdalle tulee tietty kuvio eli sommitteluelementti, joka toistuu aina samassa kohdassa suhteessa muihin kuvioihin. (Niinimäki & Saloniemi 2008, 218.)

Kuva 12. Erilaisia pisteraportteja (Kuva: Pellonpää-Fors 2009).

Nykypäivänä kuosisuunnittelu on lähestulkoon aina tietokoneavusteista. Tietokoneen avulla kuosi tehdään raporttiin ja väri erotellaan. Tiedostot siirretään digitaalisessa muodossa kaavion valmistukseen, jossa se valmistuu joko automaattisesti tai laserin

avulla. Jokaiselle värille on tehtävä oma painokaavionsa ja kustannukset ovat suoraan suhteessa kuosin värimäärään. Suomessa kankaanpainossa käytetään yleensä neljästä kahdeksaan painoväriä, mutta ulkomailla on mahdollista toteuttaa kangas, jossa on jopa 16 väriä. (Niinimäki & Salonniemi 2008, 220.)

6.4 Kuosin värit

”Mallisuunnittelijan kaikkein tärkeimpiä tehtäviä on värien suunnittelu. Se on myöskin yksi mielenkiintoisimmista. Useimmat tietävät, että jokaisesta kuosista valitaan noin neljästä kuuteen erilaista väriasentoa. Tästä loppujenlopuksi riippuu mallin onnistuminen. Hyvä väriskaala parantaa paljon heikkoa kuosia, kun taas huonot värit pilaavat hyvänkin mallin auttamattomasti. Myös kuluttajat valitsevat kankaan usein värin perusteella.”

(Niinimäki & Salonniemi 2008, 220–221.)

Väri on ensimmäinen elementti, jonka katsoja havaitsee kankaassa. Värimielitymykset ovat omakohtaisia ja mielivärimme ohjaa päätöksiämme valintatilanteissa, koski se vaatetta tai kodinsisustuksen tuotetta. (Pellonpää-Forss 2009, 131.) Värit vaikuttavat meihin jokaiseen joka hetki tiedostetusti ja jopa tiedostamatta. Niillä on paljon myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia käyttöyhteydestä riippuen, henkilöt tulkitsevat niitä myös omien kokemustensa ja mielipiteidensä perusteella. Ne ovat olennainen osa jokapäiväistä elämää ja ne voivat piristää tai jopa kohottaa elämänlaatua. Värien avulla yrityksen on mahdollista viestiä omasta toiminnastaan ja saada asiakas kiinnostumaan tuotteistaan.

Kuosien värien valikoiminen on tärkeä ja vaativa prosessi. Tuotannossa väriresepti siirtyy suoraan automatisoidulle värirobotille, joka sekoittaa värit painokoneelle. Väritysvaihe edellyttää suunnittelijalta hyvää väriopin tuntemusta sekä värisilmää: väriyhdistelmien on oltavaa toimivia niin keskenään kuin suurina väripintoinakin. Kuosin värierot pyritään suunnittelemaan usein loogiseksi värisarjaksi, jossa värityksen mielletään samoin eli kuviovärien väliset tummuuserot säilyvät samoina eri värityksissä (Niinimäki & Salonniemi 2008, 221.) Väriarvoinnoilla voi vaikuttaa käytettävien elementtien korostukseen tai työstämiseen taka-alalle (Pellonpää-Forss 2009, 134.)

Painokankaan suunnittelussa yhdistyvät pinta- ja värisuunnittelu. Kankaista tehdään kuosipareja, tuotekokonaisuuksia tai kokoelmia, jotka mahdollistavat esimerkiksi sisustuksen yhtenäisyyden. Kokonaisuutta yhdistäviä tekijöitä ovat samankaltainen väri- ja muotokieli. Kokonaisuuden rikkauteen vaikuttavat kuosien kuvioiden rytmi, koko, väli-tilan suhde, positiivin ja negatiivin sekä pinnan staattisuus ja liike. (Pellonpää-Fors 2009, 136.)

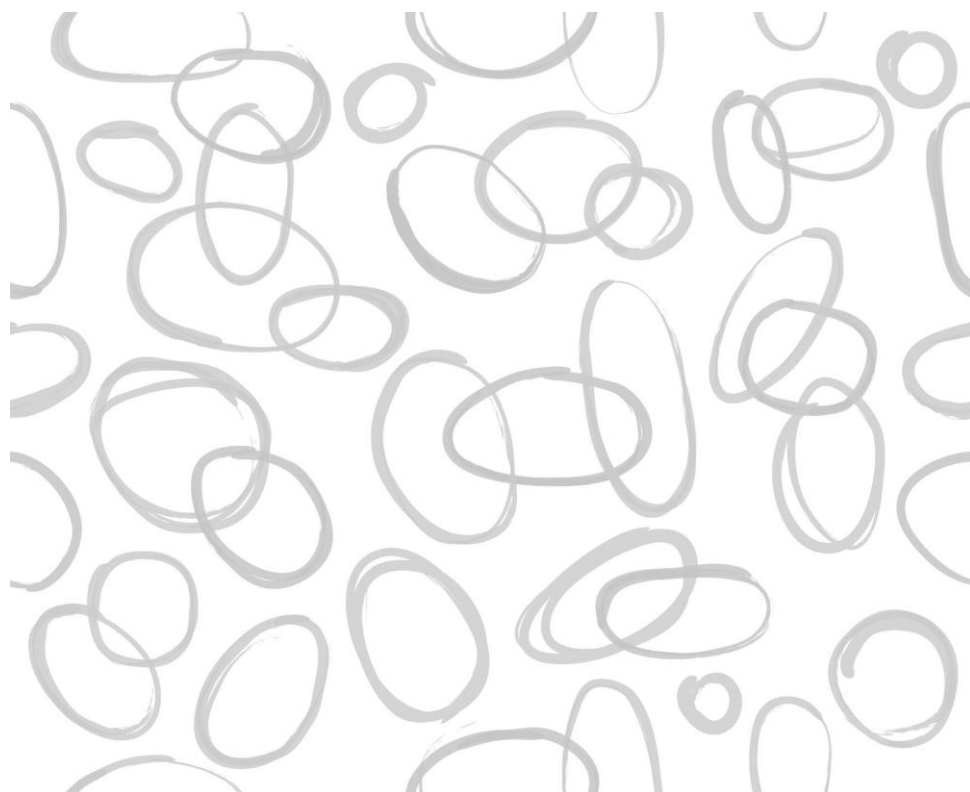
Tuotekokonaisuuksien tulee erottua toisistaan niin, että ne eivät kilpaile keskenään. Niiden täytyy olla myös mielenkiintoa herättäviä yksinäänkin käytettäessä. Kolmen painomallin kokonaisuuteen kuuluu yleensä pääkuosi, siihen sopiva sivukuosi ja kolmantena kahta aikaisempaa kuosia yksinkertaisempi kuosi. Pääkuosi sisältää kokonaisuuksien värit, toinen ja kolmas sisältävät yleensä vähemmän värejä (Pellonpää-Fors 2009, 137.) Opinnäytetyössä keskityin suunnittelemaan ainoastaan pääkuoseja. Niihin on mahdollista lisätä myöhemmin erilaisia sivukuoseja.

Tein yhdessä Kirsikodin kanssa valmistettavien kankaiden värivalinnat, jotka nojautuivat jo olemassa oleviin käsinmaalattuihin tekstiileihin. Kirsikodin kankaissa on käytetty tavallisesti puhtaita värejä ja näillä linjoilla jatkettiin myös tuotantoon saatettavissa tuotteissa. Tein alkuperäisten värien lisäksi myös kaksi muuta Kirsikodin tyyliä mukailevaa väri vaihtoehtoa tulevaisuutta varten.

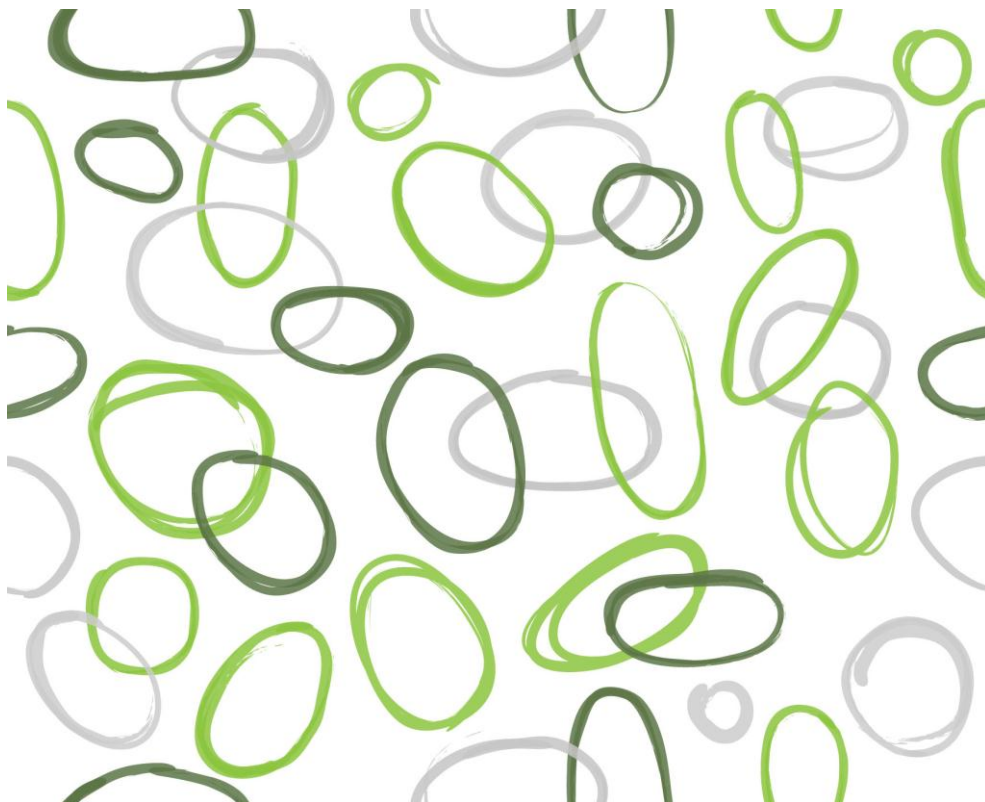
Soikio-kuosi toteutetaan tuotannossa niin, että se painetaan alkuperäisin värein, jotka ovat violetti ja musta. Pohjaväriin tulee olemaan vaaleanharmaa kangas. Nämä värit ovat graafisia, harmonisia ja hallittuja. Kuosin väriksi ehdotin myös neutraalia harmaata, joka on painettu valkealle kankaalle. Harmaa-valkeaa kangasta on mahdollista yhdistellä Kirsikodin muihin värikkäämpiin kuoseihin tasapainottamaan värikirjoa. Kolmannessa väriehdotelmassa on käytetty kahta vihreän eri sävyä ja vaaleanharmaata. Tämä kangas toimii joko sellaisenaan tai yhdisteltynä muihin, rauhallisempiin elementteihin. Soikio-kankaat yhdistää toisiinsa niissä kaikissa käytetty sama harmaan sävy.

Kuva 13. Tuotantoon menevä soikio-kangas.

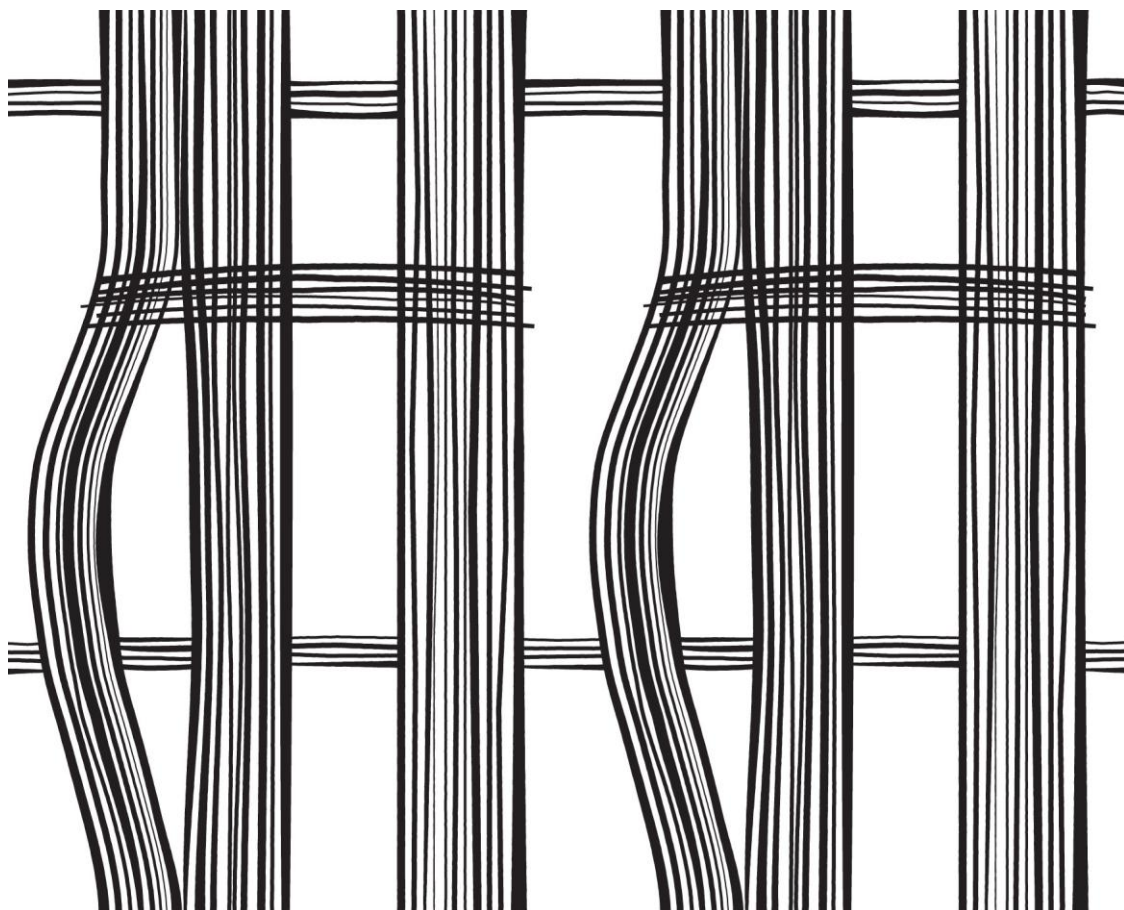
Kuva 14. Väriehdotelma.

Kuva 15. Väriehdotelma.

Viiva-kangas toteutetaan teollisesti niin, että kuosi painetaan mustana valkealle pohjalle, aivan kuten alkuperäisessä kankaassakin. Toisessa väriehdotelmassa kuosi on painettu vaaleanharmaana violetille pohjalle. Kolmas kuosi on painettu valkeana keltaiselle pohjalle. Valitsin violetin ja keltaisen, sillä Kirsikodin kankaat tunnetaan nimenomaan väreistä. Viiva-kankaan väriehdotelmia yhdistää toisiinsa niiden *rohkeus* ja se, että niissä on käytetty vastavärejä.

Molempiin kankaisiin painetaan reunamerkintä. Reunamerkinnässä mainitaan *suunnittelijan nimi – Kirsikoti - vuosiluku*. Reunamerkintä luo uskottavuutta ja saa asiakkaan huomaamaan, että kankaan laatuun on panostettu. Tällä tavalla pystytään kertomaan kankaan lähtökohdista ja Kirsikoti ja heidän taiteilijansa saavat näkyvyyttä.

Kuva 16. Tuotantoon menevä viiva-kangas.

Kuva 17. Väriehdotelma.

Kuva 18. Väriehdotelma.

6.5 Jatkokehitysmahdollisuudet

Tulevaisuudessa olisi tärkeää keskittyä Kirsikodin tuotteiden ja yrityksen visuaalisen imagon yhtenäistämiseen kaikilla osa-alueilla aina pakkausmateriaaleista internet-sivuihin. Visuaalisen ilmeen suunnitteluun liittyvät kaikki valinnat, joita tehdään nimen ja logon esiintymisestä viestinnässä. Siihen lukeutuu erilaisia valintoja koskien käytettäviä kirjasintyyppejä, lisävärejä, logon sijoittamista lomakkeisiin, painotuotteisiin sekä pakkauksiin. Visuaalinen ilme on yksi tärkeimmistä keinoista erottautua ja markkinoida yritystä. (Von Hertzen 2006, 111.)

Tulevaisuuden kannalta on selvää, että Kirsikodin täytyy saada välitettyä ymmärrettävä ja yhtenevä viesti kaikesta toiminnastaan viestintäkanavasta riippumatta. Tuotteiden tulisi ilmentää tarkasti yrityksen arvomaailmaa ja annettuja lupauksia. Tämä on markkinointiviestintää, joka todentaa Kirsikodin arvoja ja saa asiakkaan kiinnostumaan heidän tuotteistaan. Yhtenäinen graafinen ilme erottaa Kirsikodin myös kilpailijoistaan ja jättää

asiakkaan mieleen muistijäljen. Graafisessa ilmeessä tulisi olla selkeä idea, jonka ympärille kaikki muu nivoutuu. Tähän kokonaisuuteen lisätään elementtejä, joiden avulla rakennetaan kohdennettu tyyli esimerkiksi jollekin tietylle asiakasryhmälle. Tuotteissa ja visuaalisessa ilmeessä on mahdollista käyttää sellaisia mielikuviin liittyviä tekijöitä, jotka ilmentävät Kirsikodin toimintaa ja joiden avulla kohdeasiakkaan on mahdollista samaistua tuotteeseen.

Kirsikodin julkaisemien runokirjojen runoja voisi käyttää graafisessa materiaalissa, esimerkiksi tuotepakkauksissa. Tätä kautta on mahdollista vahvistaa ja henkilökohtaistaa tarinaa tuotteiden takana ja herättää mielenkiintoa taiteilijoita kohtaan. Tarinat luovat voimakkaita mielikuvia mahdolliselle asiakkaalle. Niiden kautta on mahdollista vedota tunteisiin, luoda mielikuvia ja viestiä yrityksen arvomaailmasta. Mahdollisen asiakkaan ostopäätökseen vaikuttavat aikaisemmat kokemukset, jotka tekevät tuotteista merkityksellisiä juuri niiden kautta. Nykypäivänä asiakkaat toivovat yrityksiltä yksilöllisyyttä. Kirsikodilta yksilöllisyyttä löytyy, sitä on vain tuotava selkeämmin esille. Yhdistelemällä verbaalista kerrontaa muotoilullisiin elementteihin pystytään luomaan vahva yrityskuva, joka puhuttelee asiakaskuntaa.

Tuotetasolla Kirsikoti voisi alkaa tuottamaan erilaisia tuoteperheitä, jotka koostuvat eri käyttötarkoituksiin olevista käyttöesineistä. Tuoteperheet koostetaan yhden teeman alle sopiviksi tuotteiksi, jossa värit täydentävät toisiaan ja koot sekä kuvioinnit tarjoavat asiakkaalle mahdollisuuden luoda erilaisia yhdistelmiä. Tuoteperheen suunnittelussa täytyy huomioida selkeä kokonaisuus siten että kaikki elementit noudattavat samaa teemaa. Tuoteperheen luomisen taustalla on idea tarjota asiakkaalle mahdollisuus ”jäädä koukkuun” yhden tuotteen ostamisen jälkeen. Mallistoon liittyvien päätösten päämääränä on tukea yksittäisen tuotteen myyntiä ja tuotteiden keskinäinen täydentyvyys. Tuotepäätöksillä on mahdollisuus myös vaikuttaa myynnin tasaisuuteen esimerkiksi kausituotteiden vaihtelulla. (Äyväri 2000, 61–62.)

Kirsikodin tuoteperheet voisivat olla keittiöön, kattaukseen ja sisustukseen liitettäviä elementtejä. Tuotteet voisivat olla kahvikuppeja, paperilautasliinoja, lahjapapereita, pöytäliinoja, pyyhkeitä, patalappuja ja petivaatteita. Näitä voisi yhdistellä myös jo olemassa oleviin tuotteisiin. Paperituotteiden mahdollisia valmistajia voisivat olla Pyroll Oy tai Suomen Kerta Oy, jotka ovat molemmat suomalaisia perheyriä. Yritykset

panostavat laatuun ja tuotteiden ympäristöystävällisyyteen käyttämällä sellaisia materiaaleja, jotka ovat kierrätettävissä tai biohajoavia. (Pyroll Oy 2012 & Suomenkerta Oy 2012.) Tuoteperheet soveltuvat myös liikelahjoiksi, sillä Kirsikodin toiminta tunnetaan laajalti, ja tätä kautta yritykset voisivat kantaa yhteiskuntavastuutaan.

Tämän projektin jälkeen Kirsikodin tulisi harjoittaa seurantaa, eli kiinnittää huomiota siihen, mikä tuote tai kuosi myy ja mikä ei, ja jalostaa toimintaansa tätä kautta eteenpäin tekemällä käyttäjätutkimusta. Käyttäjätutkimusta hyödyntäen on mahdollista selvittää käyttäjän odotuksia ja tunnistaa uudet tai tyydyttymättömät asiakastarpeet. Heidän tulisi myös huomioida markkinointikanavien merkitys. Tässä tapauksessa heidän täytyisi kehittää verkkokaupan toimintaa ja panostaa tuotteiden toimitusvarmuuteen. Kirsikodin tulisi myös pohtia voisiko joku taho toimia tulevaisuudessa mahdollisesti heidän tuotteidensa jälleenmyyjänä.

Esittelen seuraavaksi viitteellisiä tuoteperheitä, jotta Kirsikoti saisi käsityksen siitä mitä osia niihin voisi kuulua. Soikio-kangas sopisi pienempiin tuotteisiin, esimerkiksi keittiöpyyhkeisiin, lautasiin, kuppeihin ja servietteihin. Tuotteissa on mahdollista käyttää pelkästään muutamia elementtejä tai pelkkiä yksityiskohtia kuosista. Viiva-kangasta on mahdollista käyttää massiivisen kokonsa vuoksi kodin suuremmissa tekstiileissä, kuten pussilakanaseteissä ja verhoissa. Tällä tavoin käytettynä kangas muodostaa mielenkiintoisia pintoja ja toimii katseenvangitsijana tilassa. Kuvat on tehty Adobe Illustrator-ohjelmalla.

Muki

Lautanen

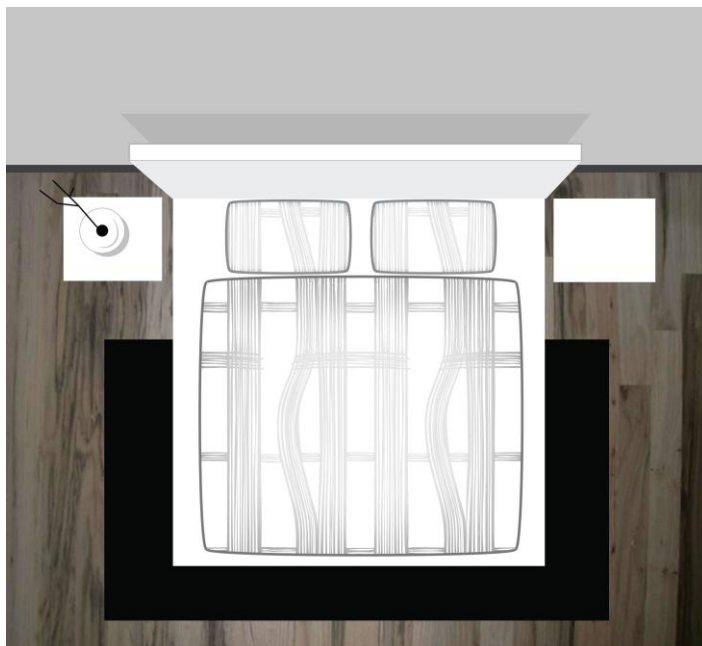
Servietti

Patalappu

Kuva 19. Esimerkki kuinka soikio-kuosia voisi käyttää tulevaisuudessa.

Kuva 20. Esimerkki kuinka viiva-kuosia voisi käyttää tulevaisuudessa.

Kuva 21. Esimerkki kuinka viiva-kuosia voisi käyttää tulevaisuudessa.

7 Pohdinta

Opinnäytetyö oli antoisa, mutta haastava prosessi. Tavoitteet täyttyivät odotusten mukaisesti. Kankaat päätyvät tuotantoon heinäkuun 2012 aikana. Kirsikoti on ollut tyytyväinen tähänastisiin tuloksiin, mutta valitettavasti en ole päässyt keskustelemaan heidän kanssaan kasvatusten saaduista tuloksista, sillä he ovat tällä hetkellä ulkomaanmatkalla.

Projekti tarjosi minulle mahdollisuuden syventää tietoja ja taitojani. Olin motivoitunut ottamaan tämän aiheen, sillä olen aina ollut kiinnostunut tekstiilisuunnittelusta ja halusin tutustua siihen perusteellisemmin. Tekstiilien painoon olen perehtynyt aiemmin vain pintapuolisesti, yhden kurssin verran. Lopputuloksiin olen erityisesti tyytyväinen siitä syystä, että en ole aiemmin tehnyt vastaavaa. Opinnäytetyö on ollut alusta saakka uuden oppimista aina sanaston ja termien sisäistämisestä lopputulokseen. Tie tähän pisteeseen ei ole ollut kovinkaan helppo, mutta sitäkin kannattavampi.

Opinnäytetyössä olen pyrkinyt vastaamaan Kirsikodin kriteereihin ja toiveisiin parhaalla mahdollisella tavalla. Kirsikoti tarjosi minulle mahdollisuuden laajentaa osaamistani, he luottivat ja olivat innoissaan tekemisestäni, joka oli yksi osasy s projektin onnistumiseen. Oli hienoa, että Kirsikoti oli opinnäytetyöni taustalla, sillä samalla kartutin yhteistyötaitojani heidän kanssaan. Muotoilijan tulisi pystyä tulemaan toimeen erilaisten asiakkaiden kanssa ja pyrkiä vastaamaan työllään heidän näkökulmiaan. Onnistunut projekti on mielestäni sellainen, jossa on vastattu asiakkaan odotuksiin ja pidetty kiinni lupauksista, hyvässä hengessä.

Projektin edetessä kiinnostuin pohtimaan kehitysvammaisten asemaa yhteiskunnassa sekä heidän tekemäänsä taidetta, joka tuntui tärkeältä asialta, ovathan ihmislähtöiset aiheet aina ajankohtaisia. Olen entuudestaan työskennellyt lasten ja vanhusten parissa, joten myös tähän ihmisryhmään tutustuminen niin kirjallisuuden kuin sosiaalisen kontaktin kautta oli itselleni hyvin luontevaa ja samalla avartava kokemus.

Työ on ollut hyödyllinen itselleni ammattiosaamiseni kannalta, sillä teollisena muotoilijana minulle tarjoutui mahdollisuus perehtyä tekstiilisuunnittelun maailmaan. Mielestäni tällä alalla on oltava monipuolinen osaaja, jonka vuoksi on tärkeää tutustua myös

oman mukavuusalueensa ulkopuolelle ja näin kartuttaa omaa ammattitaitoaan. En halua, tai koe tarvetta lokeroitua ammatissani mihinkään kategoriaan, sillä muotoilu on minulle pikemminkin elämäntapa ja seuraan sen ilmiöitä jatkuvasti. Opinnäytetyö on lisännyt motivaatiota ja innostanut minua tutustumaan uusiin aihealueisiin. Prosessin aikana olen oppinut tutkimuksen teosta ja siitä kuinka toimia muotoilijana. Se on valanut uskoa omaan itseeni ja mielipiteisiin.

Olen oppinut toteuttamaan Kirsikodin kankaiden pohjalta kuoseja alan digitaalisilla ohjelmistoilla ja ymmärrän nyt erilaisten ohjelmien mahdollisuuksia, rajoituksia ja niihin liittyviä ominaispiirteitä. Olen sisäistänyt alan ammattisanastoa, käsitteitä ja kehitynyt paljon teknisessä osaamisessa. Opin paljon jatkuvan pinnan sommittelusta ja värisarjojen muodostumisesta. Pystyn soveltamaan oppimaani erilaisten tuotteiden suunnittelussa tulevaisuudessa. Tunnen kankaanpainossa käytettävät työvälineet, värit ja erilaiset tekniikat ja olen perehtynyt siihen liittyviin ympäristövaikutuksiin. Olen sisäistänyt kankaan suunnittelun perusasiat ja jatkossa minulla on vankka pohja syventää osaamistani tällä alalla.

Projekti soljui johdonmukaisesti luonnoksista valmiisiin tuotoksiin. Tehdyissä suunnitelmissa ja aikataulussa pysyttiin projektin lopussa olleista kiireistä huolimatta, mikä mielestäni kertoo onnistuneesta projektista. Tekeminen on ollut mielekästä ja sujuvaa, sillä olen koko prosessin aikana tiedostanut aikataulun ja pyrkinyt työskentelemään aivan kuten työelämässäkin, sillä siellä tuskin on varaa lipsua sovituihin aikatauluihin. Olen saanut tehtyä opinnäytetyön aikana kaiken mitä suunnittelinkin, laadusta tinkimättä. Projektinhallintataitoni ovat kehittyneet erityisen paljon tämän prosessin aikana ja olen valmis uusiin haasteisiin. Tällä hetkellä tuntuu hieman vaikealta arvioida prosessia kokonaisuudessaan, sillä siihen tarvittaisiin ehkä hieman etäisyyttä. Prosessin arviointi pyörii mielessä jatkuvasti ja jatkuu luultavasti vielä kauan tämän opinnäytetyön jälkeenkin.

Hankalinta oli se, että käteni olivat suhteellisen sidotut tekemisen suhteen, enkä voinut käyttää kovinkaan paljon luovuutta suunnittelussani. Ainoastaan kankaiden väri vaihtoehtoisissa sain hieman *irrotella*. Ongelmaksi koin myös hitauden käyttää Illustratoria, sillä en tunne vielä kaikkia sen komentoja. Taidot ovat kuitenkin sen suhteen karttuneet huomattavasti tämän projektin aikana.

Yhteistyö toimeksiantajan kanssa sujui hyvin. Pidimme yhteyttä suurimmaksi osaksi sähköpostin välityksellä opinnäytetyön aikana. He antoivat palautetta toiminnastani ja vastasivat kysymyksiini ongelmatilanteissa. On hienoa, että olen saanut mahdollisuuden tutustua uusiin ja erilaisiin ihmisiin, luoden kontakteja yritysmaailmassa. Tiedän mistä lähteä liikkeelle tai minne minun tulisi ottaa yhteyttä tämänkaltaisissa tilanteissa tulevaisuudessa.

Tästä opinnäytetyöstä hyötyvät itseni lisäksi Kirsikoti, kehitysvammaisten taiteilijayhteisöt sekä muut alalla työskentelevät ja asiasta kiinnostuneet. Opinnäytetyön tarkoituksena oli avata lukijalleen ovia kehitysvammaisten tekemän taiteen maailmaan. Toivon, että Kirsikodin taiteilijat ja heidän valmistamansa kankaat pääsevät enemmän esille tämän opinnäytetyön ja tuotteiden teollisen valmistuksen kautta.

Lähteet

- Antti Mäki, O. 1998. ”Toivoisin eläväni päivän kauemmin kuin lapseni” Ikääntyneet vanhemmat ja kotona asuva kehitysvammaisen lapsi. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Eriksson, S. 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. Anjalankoski: Kehitysvammaliitto Ry.
- Heikkilä, L. 1995. Kehitysvammahuollon pienyksiköiden kehittäminen ja kehitysvammaisten asukkaiden toiminnan muutos. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Hertzen von, P. 2006. Brändi yritysmarkkinoinnissa. Hämeenlinna: Talentum Media Oy.
- Hietikko, E. 2008. Tuotekehitystoiminta. Savonia ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 2/2008. Kuopio: Savonia ammattikorkeakoulun kuntayhtymä.
- Isomäki, A. 2011. Löytöjä – Outsider art from Finland. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Itkonen, S. 2008. Mikä mahtava mörkö! Poimintoja kehitysvammaisten taiteesta. Hämeenlinna: Karisto.
- Jaakkola, J. & Tunkelo, E. 1987. Tuotekehitys ideoista markkinoille. Espoo: Ameriyhtymä Oy Weilin+Göös kirjapaino.
- Kauppinen, L. 2007. Oman elämänsä ihminen. Helsinki: Maahenki Oy
- Keinonen, T. Miten käytettävyyttä muotoillaan? Taideteollinen korkeakoulu TaiK:n julkaisu B 61: Nokia Oyj.
- Kokkonen, J., Kuuva, T., Leppimäki, S., Lähteinen, V., Meristö, T., Piira, S. & Sääskilahti, M. 2005. Visioiva tuotekonseptointi Työkalu tutkimus- ja kehitystoiminnan ohjaamiseen. Hollola: Salpausselän Kirjapaino Oy.
- Kuutti, T., Raitmaa, M. 2002. Ateljee Hännätön kissa. Studio bob tailed cat. Helsinki: 82/2002 Kiasma.
- Lehtinen, M. 1995. Teollinen muotoilu tuotekehityksen ja markkinoinnin tuki. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Lindroos, K., Lindroos, S. & Nyman G. 2005. Kirkas brandi. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Lindström, M., Nyberg, M., Ylä-Anttila, P. 2006. Ei vain muodon vuoksi – Muotoilu on kilpailuetu. Helsinki: Taloustieto Oy.
- LINK Design and Development Oy. 2011. Tuoteidentiteetin kehitys. <http://www.linkdesign.fi/fi/palvelut/strategia/tuoteidentiteetin-kehitys>. 19.3.2012
- Niemelä, M. 2012. Kestävää muotoilua mallintamassa. Jyväskylä: Bookwell Oy
- Paakkunainen, R. 1995. Vaatteiden ympäristöhaitat – Miten suunnittelija voi vaikuttaa. Helsinki: Erweko painotuote Oy.
- Pellonpää-Forss, M. 2009. Kankaanpainanta. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Pyroll. 2012. Pyroll – Arkista menestystä. <http://www.pyroll.com/etusivu>. 24.3.2012.
- Rhodes, C. 2004. Toinen taide – luovat erot. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Saloviita, T. 1992. Takaisin yhteiskuntaan. Jyväskylä: Kehitysvammaisten tukiliitto ry
- Sainio, A. 2006. Aurinko ja kolme kuuta. Kehitysvammaiset taidekentän laidalla. Helsinki: Art-print Oy.
- Suomen Kerta Oy. 2012. Yritysesittely. <http://www.suomenkerta.fi/index.php?mid=1&pid=14>. 23.4.2012.

- Skytt, R. 2008. Rafael Wardi ei kaipaa etuliitteitä taiteeseen. http://www.tukilinja.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=606. 15.3.2012.
- Tarvainen, M. 2004. Kehitysvammaiset taiteilijat kolkuttavat taidemaailman ovia. Sosiaaliturva. 13/2004. http://www.sosiaalitieto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/35041/file/Kehitysvammaisettaiteilijat13-2004.pdf. 25.4.2012.
- Vanhatalo, M. 2006. Puuvillakuidun ominaisuuksia. Virtuaaliammattikorkeakoulu. <http://www.virtuaaliamk.fi/opintojaksot/030507/1086702266491/1146637794621/1146638150975/1146638772293.html>. 2.4.2012.
- Vehmas, S. 2005. Vammaisuus- johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. Tampere: Tammer-paino.
- Wisbrun, L. 2011. The complete guide to designing and printing fabric. Lontoo: A&C Black.
- Äyväri, A. 2000. Käsityöyrityksen markkinointi. Helsinki: Yliopistopaino.

Haastattelujen kysymykset

1. Oletteko tuotekehittäneet tai vieneet tuotantoon saakka kehitysvammaisten tekemiä tuotteita? Jos olette, mistä syystä? Jos ette ole, miksi ette? Haluaisitteko? Oletteko miettineet aikaisemmin tuotteiden viemistä teollisuuteen tai tuotekehitystä ylipäänsä?
2. Millaiset arvot tuotteissanne korostuu?
3. Mitä tuotteiden tuotekehitys merkitsisi taiteilijoillenne?
4. Miten luulette kehitysvammaisten tekemien tuotteiden tuotekehityksen ja tuotteiden lisääntyneen näkyvyyden vaikuttavan muihin ympärillä oleviin ihmisiin?
5. Onko tuotekehityksellä merkitystä kehitysvammaisen asemaan yhteiskunnassa?
6. Mitä hyötyä tuotteiden saamasta huomiosta/tuotekehityksestä olisi kehitysvammaiselle taiteilijalle?
7. Kuinka kehitysvammaiseen taiteilijaan suhtaudutaan taiteen alalla?

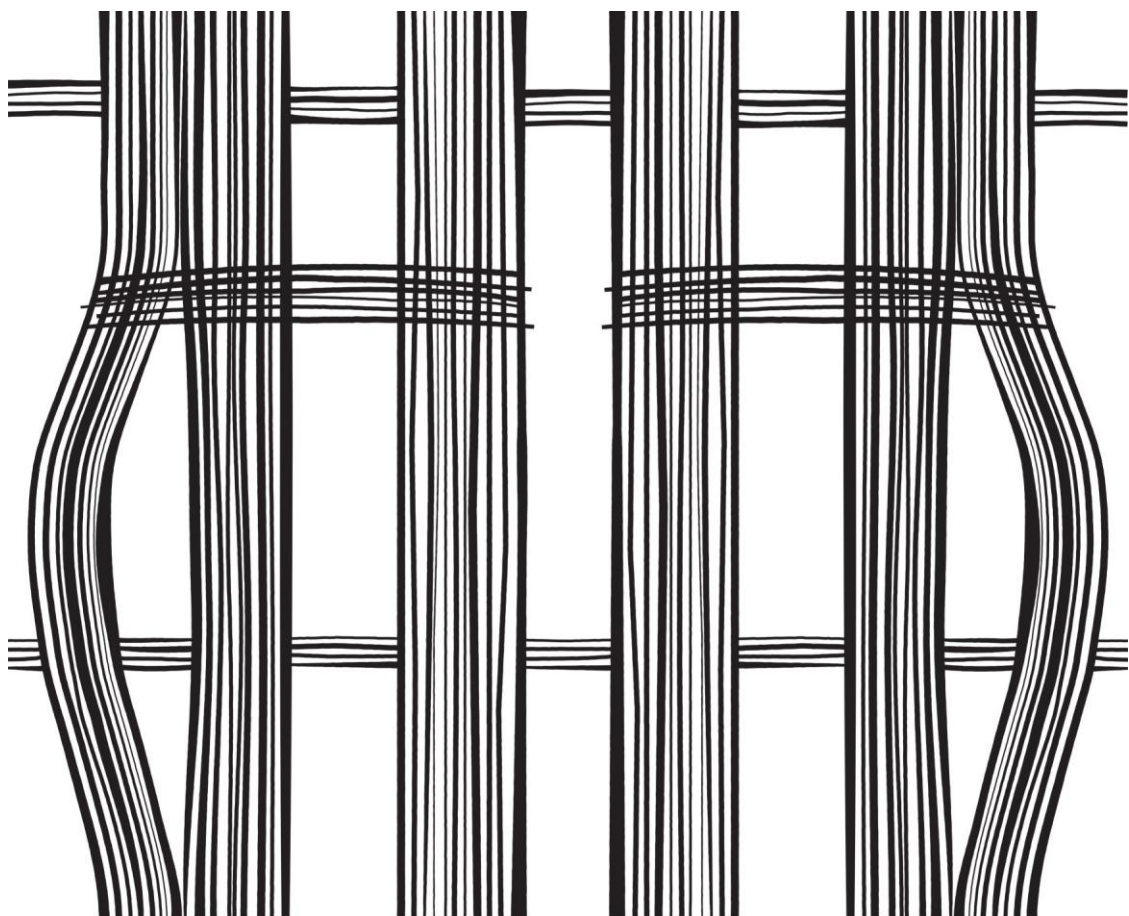

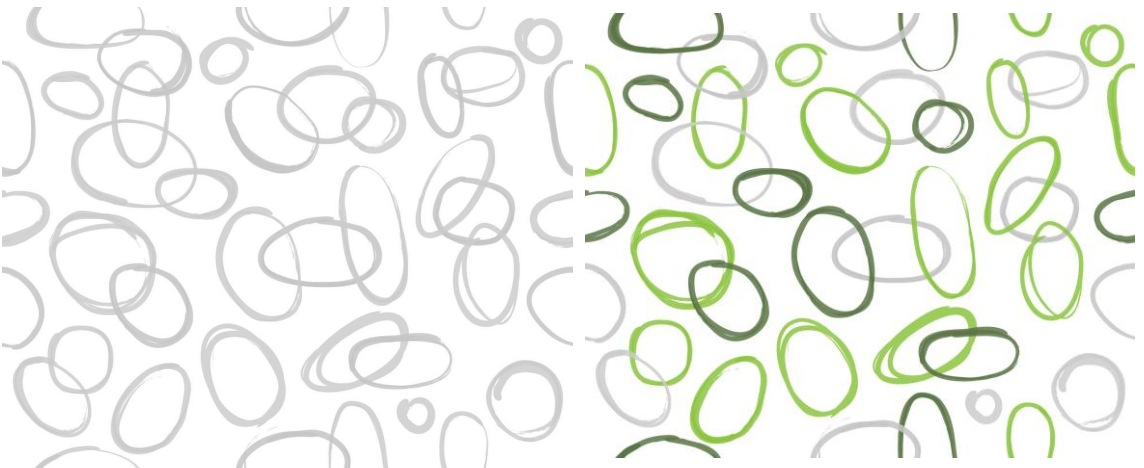

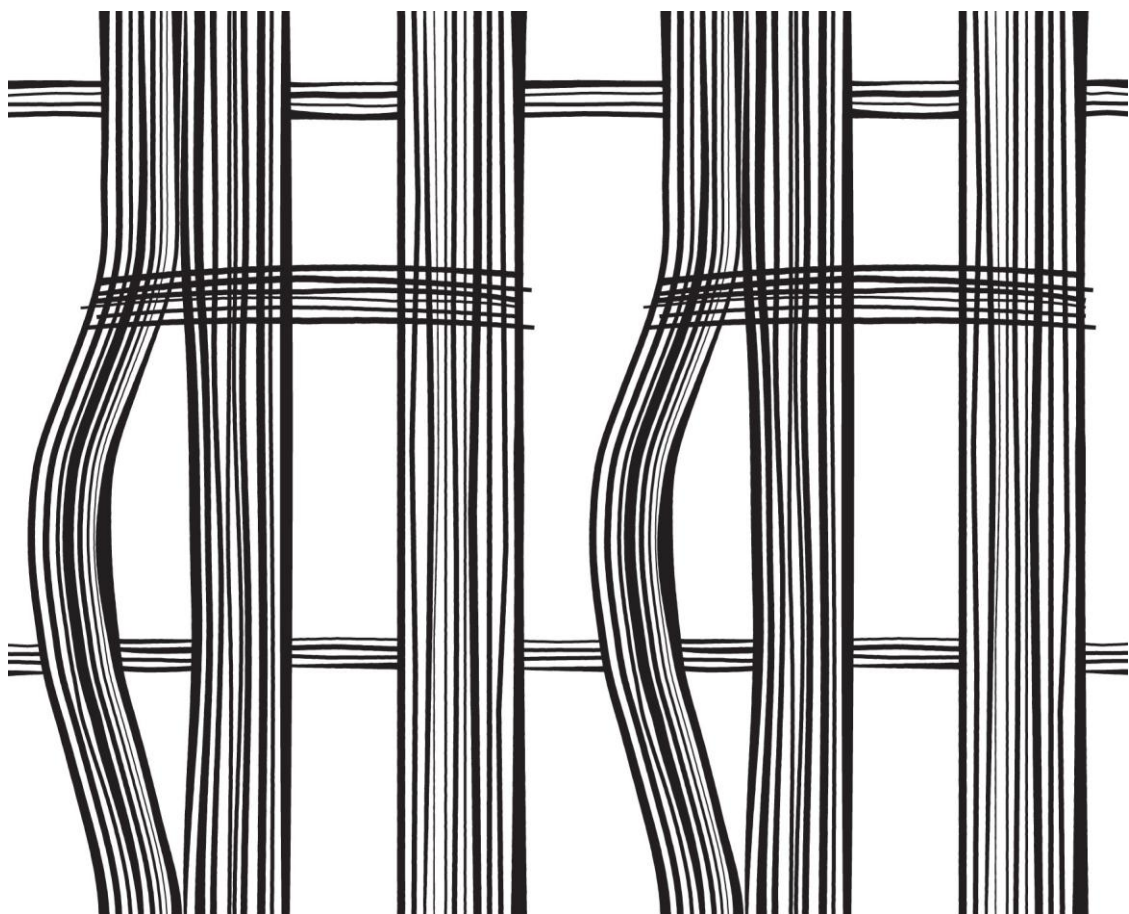

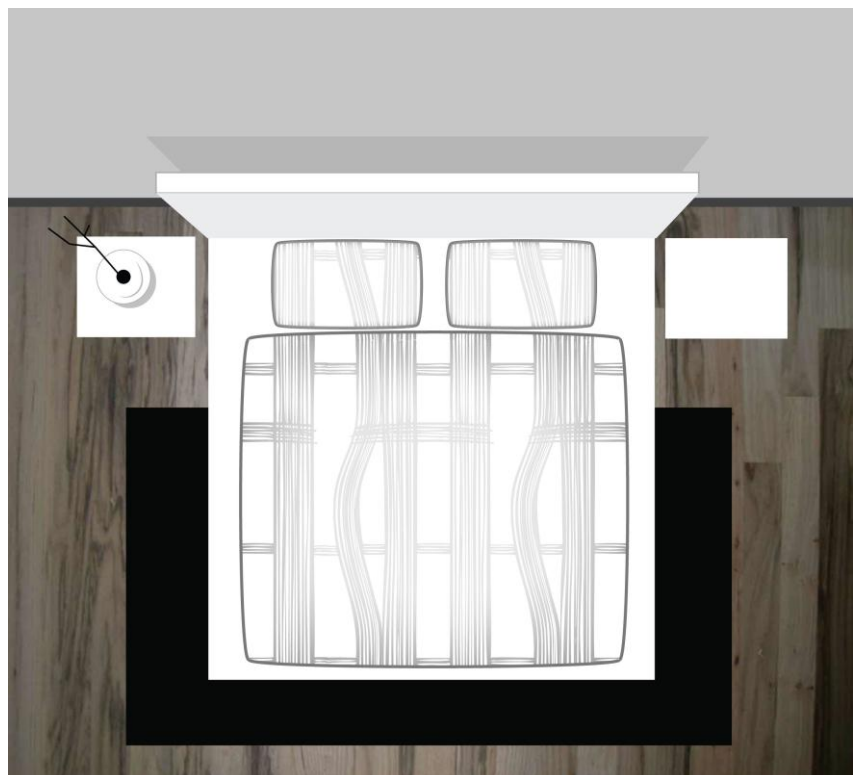

Muki

Lautanen

Servietti

Patalappu